

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta informatiky a statistiky

Katedra statistiky a pravděpodobnosti

Studijní program: Kvantitativní metody v ekonomice

Obor: Statistika

Charakteristiky deprivace stárnoucí populace v České republice

Diplomová práce

Student: Bc. Alexandra Kobzová

Vedoucí: doc. RNDr. Ivana Malá, CSc.

Akademický rok 2016/2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité zdroje a literaturu, ze které jsem čerpala.

V Praze dne 5. května 2017

.....

Podpis studenta

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své práce doc. RNDr. Ivaně Malé, CSc. za cenné rady při zpracování mé práce a také za čas, který mi v průběhu psaní věnovala.

Abstrakt

Práce se zabývá charakteristikami deprivace u populace starší padesáti let v České republice. Obsahuje základní popis dvou šetření, která se deprivací zabývají — EU-SILC a SHARE. Následují charakteristiky ukazatelů materiální deprivace dle obou šetření a popis ukazatele sociální deprivace šetření SHARE. Cílem práce je prozkoumat materiální a sociální deprivaci v České republice a postavení České republiky v této oblasti v mezinárodním srovnání. Byly analyzovány poměry deprivovaných dle jednotlivých položek materiální i sociální deprivace, vývoj materiální deprivace a faktory ovlivňující oba indikátory. Součástí práce je také srovnání indexu materiální deprivace dle EU-SILC a dle SHARE. V závěru je zkonstruován souhrnný index deprivace sestávající z indexů materiální a sociální deprivace, který dle SHARE indikuje riziko sociálního vyloučení a je provedena jeho analýza.

Klíčová slova

materiální deprivace, sociální deprivace, SHARE, EU-SILC

Abstract

This thesis aims to characteristics of deprivation by population aged over fifty years in Czech Republic. It contains basic descriptions of two surveys that dealing with deprivation and so SHARE and EU-SILC. Then follow the characteristics of indicators of material deprivation in SHARE and in EU-SILC and the characteristic of social deprivation indicator from SHARE. The aim of the thesis is to explore indicators of material and social deprivation in Czech Republic and find the position of Czech Republic in international comparison. In the thesis were analysed percentages of deprived people in every single variable of material or social deprivation, development of material deprivation and factors that affect both indicators. Part of the thesis is also comparison of indicator of material deprivation by EU-SILC and by SHARE. At the end is quantified the summarizing indicator that according to SHARE indicates the risk of social exclusion and it is also analysed.

Keywords

material deprivation, social deprivation, SHARE, EU-SILC

Obsah

Úvod	8
1 Výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností EU-SILC	10
1.1 Životní podmínky	11
2 Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe	13
2.1 Sběr dat	14
2.2 Typy dotazníků	15
2.3 CAPI moduly	15
3 Materiální deprivace	19
3.1 Materiální deprivace EU-SILC	19
3.2 Materiální deprivace SHARE	22
3.3 Srovnání indexů materiální deprivace	25
4 Sociální deprivace SHARE	26
5 Analýza materiální deprivace v ČR	29
5.1 Srovnání materiální deprivace v ČR a v dalších zemích šetření SHARE . . .	29
5.2 Materiální deprivace v ČR dle SHARE	36
5.3 Vývoj materiální deprivace v ČR dle EU-SILC	40
5.4 Srovnání indexu materiální deprivace SHARE a EU-SILC	41
5.5 Faktory ovlivňující materiální deprivaci v ČR	48
6 Analýza sociální deprivace v ČR dle SHARE	60
6.1 Srovnání sociální deprivace v ČR a dalších zemích šetření SHARE	60
6.2 Sociální deprivace v ČR dle SHARE	66
6.3 Faktory ovlivňující sociální deprivaci v ČR	67
7 Souhrnný index deprivace SHARE	70
Závěr	73
Zdroje	75
Seznam obrázků	80

Seznam tabulek	81
Přílohy	82

Úvod

Stárnutí populace je fenoménem dnešní doby nejen v České republice. Většina vyspělých zemí se s tímto problémem potýká. Snižuje se porodnost a se zlepšující se lékařskou péčí každý rok rostou počty seniorů, proto je velmi důležité zaměřit se na pochopení procesu stárnutí populace a řešit jeho důsledky do budoucna. Z ekonomického hlediska má stárnutí populace mimo jiné vliv na veřejné finance, trh práce, zdravotní či penzijní systém a mnoho dalších oblastí. Důležité je však také zaměřit se na běžný život starších lidí. K tomuto účelu byly mimo jiné zkonstruovány indexy materiální a sociální deprivace a index souhrnné deprivace, který indikuje riziko sociálního vyloučení jednotlivců.

Indexy materiální a sociální deprivace jsou kompozitními indikátory, které vznikají agregací jednoduchých ukazatelů, což umožňuje popsat daný problém z více hledisek. Zároveň jsou však kompozitní indikátory často kritizovány jako nedůvěryhodné a jsou v dnešní době velmi diskutovaným tématem. Cílem předkládané empirické diplomové práce je popsat index materiální, sociální a souhrnné deprivace, analyzovat jednotlivé indexy a vztahy mezi nimi a popsat faktory ovlivňující deprivovanost obyvatel České republiky. K tomu bude využito dat z 5. vlny projektu SHARE (Survey of Health, Ageing and Retirement) z roku 2013 obsahujícího více než 65 000 pozorování z evropských zemí a Izraele a dále údajů ze šetření EU-SILC, které je organizováno Eurostatem a statistickými úřady členských zemí EU. Obě šetření se mimo jiné zabývají kvantifikací indexu materiální deprivace; SHARE navíc také sociální deprivací. Dalším cílem práce je také snaha o srovnání materiální deprivace dle SHARE a EU-SILC.

V úvodu práce se nejdříve zaměříme na stručný popis obou šetření. Nejprve se budeme věnovat Výběrovému šetření příjmů a životních podmínek domácností — EU-SILC a následně šetření projektu SHARE.

Poté se budeme zabývat teoretickým vymezením indexu materiální deprivace dle jednotlivých šetření. Popsány budou proměnné vstupující do indexů a způsoby výpočtů hodnot těchto indexů. Pokusíme se také z teoretického hlediska srovnat indexy obou šetření. Následně bude uveden popis také indexu sociální deprivace dle SHARE včetně seznámení s proměnnými, které do tohoto indexu vstupují.

Po tomto teoretickém úvodu se začneme věnovat analýze jednotlivých indexů. Nejprve bude analyzována materiální deprivace poté sociální a v závěru souhrnný index deprivace. Zaměříme se na mezinárodní srovnání, vývoj indexu materiální deprivace v čase dle EU-SILC (SHARE obsahuje údaje o materiální deprivaci poprvé v 5. vlně), na jednotlivé proměnné indexů, na vztahy mezi indexy, na srovnání indexů materiální deprivace dle jednotlivých šetření a na faktory ovlivňující indexy deprivace.

Jak již bylo zmíněno výše, v práci jsou analyzována data z 5. vlny šetření SHARE, která byla sbírána v roce 2013. V době zadání práce se jednalo o poslední přístupná data. Dále byla využita data z šetření EU-SILC dostupná z webu Eurostatu a Českého statistického úřadu (ČSÚ) a také doplňující data poskytnutá ČSÚ.

K analýze bude využito software IBM SPSS, MS Excel a R [15]. Text diplomové práce je vysázen systémem $\text{\LaTeX}$.

1. Výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností EU-SILC

Výběrové šetření EU-SILC (European Union – Statistics on Income and Living Conditions) je šetření, které umožňuje srovnávat ekonomické a sociální podmínky jednotlivých zúčastněných zemí. Šetření se provádí v členských zemích Evropské unie, v Norsku, Švýcarsku, Turecku a na Islandu. V České republice šetření organizuje od roku 2005 Český statistický úřad pod názvem Životní podmínky. Jedná se o víceúčelový nástroj, který se zaměřuje převážně na rozložení příjmů ve společnosti. Poskytuje však také informace o chudobě, kvalitě a finanční náročnosti bydlení, vybavenosti domácností předměty dlouhodobého užívání, vzdělání, pracovních a zdravotních podmínkách. Získané informace slouží k získání všeobecného přehledu o sociální a ekonomické situaci domácností (sledovaných pomocí různých ukazatelů jako například — míra chudoby, míra ohrožení chudobou, Giniho koeficient apod.) a jsou také využívány jako podklady k utváření sociální politiky státu.[4]

EU-SILC zprostředkovává dva typy dat:

1. Průřezová data vztahující se k danému období, která umožňují výpočet ukazatelů peněžní a materiální chudoby, intenzity ekonomické aktivity a úrovně sociálního vyloučení. Dále také poskytují důležité informace pro směřování politiky státu v oblastech nezaměstnanosti, sociální péče, daňového systému apod. V neposlední řadě jsou tato data využívána k hodnocení dopadů těchto politických rozhodnutí.
2. Longitudinální data, která nám umožňují srovnávat výše uvedené ukazatele v čase.

Způsob šetření je založen na myšlence společného rámce, který stanovuje základní principy pro jednotlivé země. Tento rámec představuje: harmonizovaný seznam primárních proměnných (zjišťovány každoročně), seznam sekundárních proměnných (šetřeny ve čtyřletých nebo delších periodách), společné zásady a postupy, definice základních pojmů, minimální efektivní velikost výběrového souboru pro každou zemi a další klasifikace nutné ke srovnatelnosti dat. Vlastní šetření je prováděno v každé zemi individuálně a výsledky jsou předávány Eurostatu, který data publikuje. Více informací lze nalézt v Nařízení EU č.1177/2003 a jeho pozdějších doplnění dostupných z [16].

1.1. Životní podmínky

Jak již bylo uvedeno v České republice šetření příjmů a životních podmínek provádí každoročně Český statistický úřad pod názvem Životní podmínky. Podle ČSÚ je „*hlavním cílem šetření Životní podmínky získávat dlouhodobě srovnatelná data týkající se sociální a ekonomické situace domácností v jednotlivých zemích, kde šetření probíhá. Komplexní vyhodnocení sociální situace českých domácností, posouzení míry jejich ohrožení chudobou a konečně i porovnání získaných výsledků s výsledky ostatních evropských států.*“ [25]

Referenčními jednotkami jsou hospodařící domácnosti¹, které tvoří osoby s obvyklým bydlištěm ve vybraném bytě. Každá domácnost se šetření účastní vždy čtyřikrát za sebou. Každý rok je zhruba jedna čtvrtina domácností, které již absolvovaly čtyřletý cyklus, obměněna.

Výběr dotazovaných bytů je prováděn na základě dvoustupňového náhodného výběru. V prvním stupni jsou náhodně vybrány sčítací obvody² z tzv. Registru sčítacích obvodů. Ve druhém stupni se z každého takto vybraného sčítacího obvodu náhodně vybere deset bytů. Zahrnuty jsou všechny kraje, přičemž rozsah výběru v každém kraji se odvíjí od počtu obyvatel. Účast domácnosti v tomto šetření je dobrovolná a domácnosti mohou účast odmítnout. Nejčastějšími důvody jsou obavy ze zásahu do soukromí či zneužití informací. V ČR nebylo v roce 2013 celkem vyšetřeno 15,4 % z vybraných domácností. 76,7 % z těchto domácností účast v šetření odmítlo, ve 14,7 % případů nebyla domácnost k šetření zastižena, v 5,7 % domácnost nebyla schopna odpovídat většinou ze zdravotních důvodů a u 2,9 % případů se jednalo o jiné důvody například o jazykovou bariéru.

Šetření probíhá formou osobního rozhovoru respondenta s tazatelem, který údaje zaznamenává do připraveného dotazníku. Dotazník může mít dvě formy PAPI (Paper and Pencil Interview) — papírový dotazník nebo CAPI (Computer Assisted Personal Interview) — elektronický dotazník. Každoročně jsou šetřeny tyto tři stálé části:

- za byt — seznam osob obvykle bydlících v dané domácnosti a přehled jejich základních demografických charakteristik (datum narození, pohlaví, rodinný stav, nejvyšší

¹Hospodařící domácnost je založena na prohlášení osob, které spolu žijí, že společně také hospodaří, tj. společně hradí základní nezbytné výdaje domácnosti jako je strava, náklady na bydlení, ostatní provozní výdaje domácnosti. [25]

²Sčítací obvod je nejmenší územní jednotka ČR

dosažené vzdělání apod.)

- za hospodařící domácnost — úroveň bydlení, náklady na bydlení, vybavenost domácnosti vybranými předměty dlouhodobého užívání, finanční situaci domácnosti a zajištění péče o děti do 12 let
- za osobu starší 16 let — zachycuje pracovní aktivitu respondenta, příjmy z pracovní činnosti, údaje o zdravotním stavu

Navíc je každé šetření rozšířeno o jednu část, která se každoročně mění. Jedná se o tzv. moduly, rozšiřující některou z oblastí šetření. V roce 2013 byl tento rozšiřující modul zaměřen na Well-being (Životní pohodu). Další témata šetřena v jednotlivých letech jsou uvedena v příloze 1.

2. Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe

Podle oficiálních webových stránek projektu Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE) se jedná o „*multidisciplinární, mezinárodní časosběrnou databázi mikro-dat o zdraví, sociálně-ekonomickém postavení a společenských a rodinných vazbách přibližně 123 000 jednotlivců (více než 293 000 rozhovorů) z evropských zemí a Izraele starších 50ti let.*“ [19]

SHARE je největším mezinárodním projektem Evropské unie v sociálních vědách, jehož cílem je vytvořit celoevropskou databázi longitudinálních dat obsahující, co nejdůkladnější informace (týkající se zdraví, vzdělání, bydlení, spotřeby, kognitivních schopností, kvality života a mnohých dalších oblastí) o stárnoucí populaci. Výsledkem je unikátní soubor dat popisující stav, historii a vývoj stárnoucí populace, umožňující mimo jiné mezinárodní srovnávání. Projekt je zaměřen na populaci starší padesáti let. Šetřeny jsou osoby vybrané z dané populace, které mají obvyklý pobyt na území daného státu a jejich partneři, kteří nemusí dosahovat hraničního věku 50 let. Ze šetření jsou vyloučeny osoby, které jsou vězněny, dlouhodobě hospitalizovány, nemluví mateřskou řečí dané země, odstěhovaly se na neznámou adresu nebo jsou v období, kdy se šetření provádí, v zahraničí. Účelem šetření je pochopit proces stárnutí populace, proto jsou sbírána data dlouhodobě u stejných respondentů.[12]

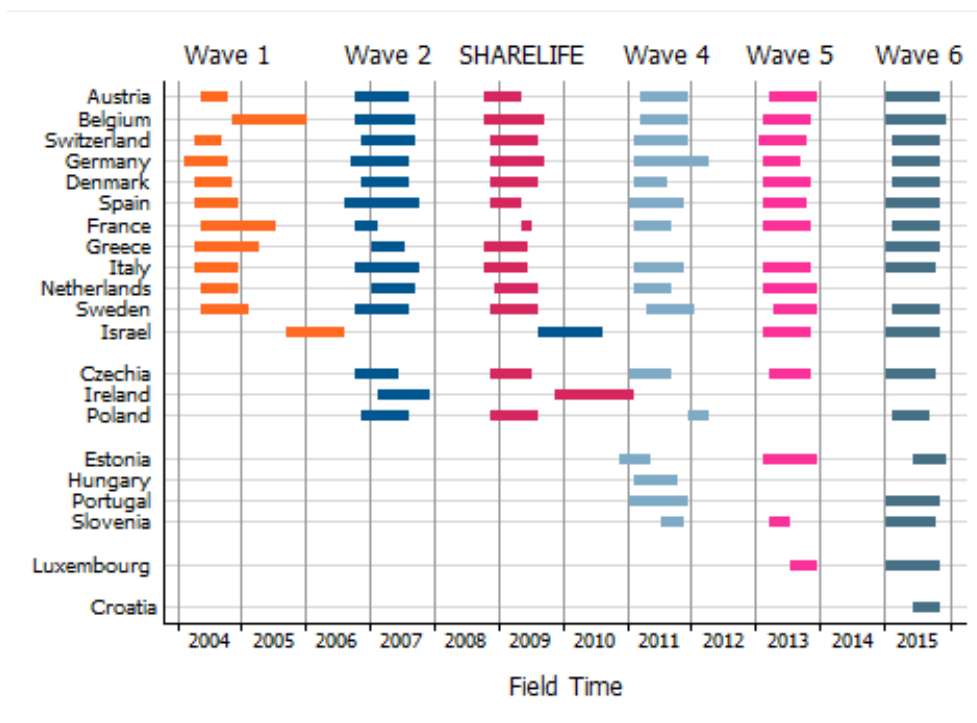
Všechna data šetření SHARE jsou pro vědecké a studijní účely volně dostupná na internetu. Je nutná pouze registrace do projektu. Po vyplnění potřebných údajů je poskytnut přihlašovací kód a heslo k datům. V práci budeme používat data ve formátu SPSS, dostupná jsou také pro software STATA a pro R v zjednodušené verzi — easySHARE. Data jsou rozdělena do šesti³ vln. Každá vlna obsahuje samostatné soubory dat příslušné jednotlivým modulům (o modulech pojednává kapitola 2.3).

Základním rozdílem šetření SHARE a EU-SILC je způsob sběru dat. Zatímco pro EU-SILC je stanoven pouze společný rámec a dotazníky jsou vytvářeny na národní úrovni, šetření SHARE je tzv. ex-ante harmonizováno, což zde znamená, že je vytvořen jednotný dotazník pro všechny zúčastněné země. Důvodem je lepší mezinárodní srovnatelnost.

³Data k šesté vlně byla zveřejněna až v březnu 2017.

2.1. Sběr dat

Sběr dat poprvé proběhl v roce 2004 a zúčastnilo se jej jedenáct evropských zemí. Od té doby probíhá šetření v různě dlouhých periodách viz obrázek 2.1.

Obrázek 2.1: Časové rozvržení jednotlivých vln šetření a zúčastněné země

Zdroj: SHARE [24]

Na obrázku 2.1 jsou na časové ose znázorněna období, ve kterých probíhaly jednotlivé vlny šetření a země, které se daného šetření účastnily. První vlny se účastnilo Rakousko, Belgie, Švýcarsko, Německo, Dánsko, Španělsko, Francie, Řecko, Itálie, Nizozemí, Švédsko a Izrael. Ve druhé vlně se připojila Česká republika, Irsko a Polsko. Třetí vlnu nazvanou SHARELIFE, která se zabývala historií zúčastněných osob, vynechal Izrael. Čtvrtou vlnu opět vynechal Izrael a dále Irsko a Řecko, přibýlo však Estonsko, Maďarsko, Portugalsko a Slovinsko. Páté vlny, jejíž data jsou aktuálně nejnovější zpracovaná a dostupná a jsou také zdrojem této diplomové práce, se opět zúčastnil Izrael a nově také Lucembursko, vynechalo ji však Maďarsko a Portugalsko. Šestá vlna probíhala v roce 2015 a do šetření se vrátilo Polsko a Portugalsko a nově přibýlo také Chorvatsko. Výsledky této zatím poslední vlny byly zveřejněny v březnu 2017 a od počátku roku 2017 již probíhá také šetření v sedmé vlně.

Hlavním koordinátorem projektu je Max Planck Institut sídlící v Mnichově. Českým koordinátorem je Národohospodářský ústav Akademie věd ČR, partnerem projektu je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a sběr dat provádí agentura SC&C. Dotazování v ČR probíhá asi u 4 500 respondentů.

2.2. Typy dotazníků

Sběr dat, stejně jako v šetření EU-SILC, probíhá převážně metodou CAPI — osobní rozhovor s využitím počítačové techniky. Otázky v dotazníku SHARE jsou vytvořeny obecně stejné pro všechny země a jsou pouze přeloženy. Ex-post probíhá harmonizace některých proměnných, jako je například vzdělávání či povolání (dle mezinárodních klasifikací).

Hlavnímu CAPI dotazníku vždy předchází tzv. *Coverscreen*. Tento modul obsahuje otázky na základní demografické informace o všech osobách žijících v dané domácnosti. *Coverscreen* vyplňuje pouze jeden člen domácnosti. Dalšími speciálními dotazníky jsou *Drop-off* a *End-of-life*. *Drop-off* vyplňují sami respondenti na konci dotazování vlastnoručně (jedná se o papírový dotazník). Modul obsahuje doplňující otázky zaměřené například na fyzické a psychické zdraví, zdravotní péči nebo sociální zázemí. Obsah tohoto modulu se liší v každé vlně a proměnné jsou, narozdíl od proměnných hlavních modulů, upravovány na míru zemi, ve které šetření probíhá. Významem *Drop-off* dotazníku je snaha o lepší mezinárodní srovnatelnost výsledků šetření. Dalším speciálním dotazníkem je *End-of-life*. Vyplňován je v případě úmrtí respondenta tzv. proxy-respondentem⁴. Zjišťovány jsou informace týkající se smrti respondenta — datum úmrtí a příčina, případně informace z posledního roku života zemřelého respondenta.[18]

2.3. CAPI moduly

Hlavní CAPI dotazník se skládá z dvaceti dvou samostatných tematických modulů. Některé moduly nebyly realizovány ve všech vlnách — podrobnější informace o dostupnosti jednotlivých modulů naleznete v příloze 2 na straně 83.

⁴Proxy-respondent může být rodinný příslušník, člen domácnosti, soused nebo osoba z nejbližšího okolí zemřelé osoby.

Stručný obsah tématických modulů:

Demographics (DN) obsahuje základní demografické informace jako například: pohlaví, datum narození, země, ze které respondent pochází, případně kdy se přestěhoval do země, ve které probíhá šetření, informace o vzdělání apod.

Social Network (SN) se zajímá o informace o nejbližších osobách respondenta. Každý respondent jmenuje maximálně sedm nejbližších osob ve svém okolí a tazatel se dotazuje na informace o typu vztahu, frekvenci kontaktu s respondentem případně na hloubce citového vztahu respondenta k vybrané osobě.

Children (CH) sbírá základní demografické informace o dětech respondentů.

Physical Health (PH) — v tomto dotazníku respondenti reportují informace o svém zdraví, dlouhodobých nemocech a jiných zdravotních problémech.

Behavioural Risks (BR) zahrnuje informace o činnostech ovlivňujících zdraví respondentů jako je kouření, užívání alkoholu nebo fyzické aktivity či způsob stravování.

Cognitive function (CN) je založen na testu kognitivních schopností respondenta. Testována je paměť, koncentrace, početní dovednosti a verbální schopnosti.

Mental Health (MH) se zabývá mentálním a emocionálním zdravím respondentů.

Health Care (HC) obsahuje informace o zdravotní péči, která je respondentovi poskytována, o pravidelnosti návštěv u doktora, případně o pobytech v nemocnici.

Mini Childhood (MC) je modul obsahující informace o dětství respondenta.

Employment & Pensions (EP) zahrnuje informace o aktuálním zaměstnání, platu či jiných finančních zdrojích v případě zaměstnaných osob a v případě respondentů, kteří jsou již v důchodě informace o výši pobírané penze či okolnostech odchodu do důchodu apod.

Computer Use (IT) je krátký modul s informacemi o schopnosti práce na počítači a frekvenci používání PC.

Peak Flow (PF) je modul, ve kterém jsou výsledky měření plicní výkonnosti.

Grip Strength (GS) obsahuje výsledky měření síly v ruce měřené pomocí dynamometru.

Social Support (SP) se snaží získat informace o osobách v okolí respondenta, které mu pomáhají usnadňovat různé situace. Nebo naopak o osobách, kterým pomáhá respondent.

Financial Transfers (FT) — informace o finančních transferech respondenta.

Housing (HO) je modul o bydlení respondenta — typ bydlení, velikost bytu, počet pokojů

apod.

Household Income (HH) získává informace o příjmech domácnosti.

Consumption (CO) modul s informacemi o nákladech domácnosti na jídlo, oblékání, dovolenou, energie apod.

Assets (AS) — informace o aktivech respondenta.

Activities (AC) se zabývá životní spokojeností respondenta. Tazatel se ptá například jestli se respondent těší na každý další den, jestli dělá věci, které by dělat chtěl apod. Dále jsou v tomto modulu monitorovány různé aktivity, kterých se respondent účastní.

Expectations (EX) obsahuje otázky týkající se očekávání respondenta, jeho důvěře v okolí, politiku či náboženství.

Chair Stand (CS) — testuje se, zda je respondent schopen bez problémů vstát ze židle.

Interviewer Observations (IV) jsou otázky, na které odpovídá tazatel po skončení dotazování. Modul napomáhá k pochopení okolností šetření v dané domácnosti.

Většinu otázek v jednotlivých modulech vyplňují všichni respondenti. Jsou však i otázky, na které odpovídá jen zástupce domácnosti. V každé domácnosti je vybrán:

- respondent, který odpovídá na rodinné otázky obsažené v modulech Children (CH) a části Social Support(SP). Tímto respondentem je vždy ten z páru, který odpovídá jako první a odpovědi jsou vztaženy i na partnera.
- respondent, který odpovídá na otázky týkající se financí obsažené v modulech Financial Transfers (FT) a Assets (AS) — i za partnera. V tomto případě se může každý respondent rozhodnout, zda chce odpovídat sám za sebe a své finance nebo stačí, když odpoví partner.
- respondent, který odpovídá na otázky týkající se domácnosti. Ty jsou obsažené v modulech — Housing (HO), Household Income (HH) a Consumption (CO).

Kromě základních modulů obsahujících primární proměnné jsou v jednotlivých vlnách k dispozici také moduly generované, které obsahují různé pomocné proměnné nebo odvozené charakteristiky. Příkladem může být modul Technical variables, který obsahuje různé pomocné proměnné nebo gv_isced obsahující klasifikaci vzdělání respondentů případně jejich rodinných příslušníků dle mezinárodní klasifikace International Standard Classification

of Education (ISCED). V páté vlně bylo využito klasifikace ISCED 97. Dalším pro tuto práci velmi důležitým generovaným modulem je `gv_deprivation`, který obsahuje hodnoty indexů materiální a sociální deprivace, a také hodnotu souhrnné deprivace u jednotlivých respondentů.

3. Materiální deprivace

V literatuře se často k identifikaci materiálního zabezpečení či chudoby využívají různé míry založené na příjmech, což však ale ne vždy vypovídá o skutečných materiálních podmínkách. Navíc i přes přepočítání těchto hodnot na tzv. životní náklady se vyskytuje problém s mezinárodním srovnáním. Proto jsou konstruovány různé alternativní míry pro šetření materiálního zabezpečení — v této práci se zaměříme na materiální deprivaci, která patří mezi kompozitní indikátory. Dle OECD „jsou kompozitní indikátory vytvářeny agregací individuálních ukazatelů do jednoho indexu na základě modelu zachycujícího měřený vícerozměrný koncept.“ [6] Jedná se tedy o spojení různých sledovaných ukazatelů do jednoho indexu.

Materiální deprivace vyjadřuje určitý nedostatek v uspokojování základních potřeb či jiných požitků. Za materiálně deprivované jsou považovány osoby, které si z finančních důvodů nemohou dovolit určité věci či služby. V následujících podkapitolách si uvedeme definice a způsoby kvantifikace materiální deprivace podle šetření EU-SILC a podle šetření SHARE.

3.1. Materiální deprivace EU-SILC

Eurostat definuje míru materiální deprivace jako neschopnost dovolit si některé položky, které považuje většina lidí za běžné, žádoucí nebo dokonce nezbytné k plnohodnotnému životu. Přitom rozlišuje mezi osobami, které si dané položky dovolit opravdu nemohou a mezi těmi, kteří danou službu nemají z jiného důvodu — například protože ji nepotřebují nebo nechtějí.

Eurostat rozlišuje dvě úrovně deprivovanosti — osoby materiálně deprivované a vážně materiálně deprivované. Za materiálně deprivované jsou považovány osoby, které si nemohou dovolit tři a více položek, za vážně materiálně deprivované ty, které si nemohou dovolit čtyři nebo více položek z následujícího seznamu devíti dotazovaných položek (v závorce je uveden název proměnné, který bude v práci používán):

- hradit své závazky jako je nájem, hypotéka a jiné běžné účty za bydlení (*Závazky*)
- dostatečně vytápět byt (*Topení*)

- uhradit neočekávané výdaje (v ČR se v roce 2013 jednalo o částku 9 400 Kč) (*Neočekávané výdaje*)
- jíst maso, drůbež, ryby nebo odpovídající vegetariánské potraviny každý druhý den (*Maso*)
- zaplatit všem členům domácnosti alespoň jednou ročně týdenní dovolenou mimo domov (*Dovolená*)
- možnost koupit si osobní automobil (*Auto*)
- možnost koupit si barevnou televizi (*Barevná TV*)
- možnost koupit si pračku (*Pračka*)
- možnost koupit si telefon (*Telefon*)

Respondenti odpovídají možnostmi ANO, NE případně NE z jiného důvodu, čímž jsou z šetření vyřazeny osoby, které dané položky neužívají z jiných než finančních důvodů. Odpovědi jsou zaznamenávány pomocí binární proměnné. Odpovědi ANO je přiřazena 0, odpovědi NE 1. Odpovědi obsahující NE z jiného důvodu nejsou do kvantifikace materiální deprivace zařazeny. Pro každého respondenta je vypočítán součet těchto hodnot. Za materiálně deprivované respektive vážně materiálně deprivované jsou považovány osoby, které mají součet těchto hodnot vyšší než 3 respektive 4. [5]

Některé z těchto proměnných jsou již značně zastaralé. Jedná se hlavně o poslední tři položky — možnost koupit si telefon, pračku a barevnou televizi. Materiálně deprivovaných v těchto třech oblastech je například v Česku méně než 1 %. Proto se v současné době uvažuje o nové koncepci indexu materiální deprivace, podle níž by se za materiálně deprivované považovaly osoby, které si nemohou z finančních důvodů dovolit sedm nebo více z těchto třinácti položek:

- nahrazovat obnošené oblečení za nové (nikoli secondhandové) (*Oblečení*)
- mít dva páry dobře padnoucích bot (*Boty*)

- každý týden utratit malou sumu peněz pro sebe, aniž by se musely s někým radit (*Útrata*)
- pravidelně se účastnit různých volnočasových aktivit (*Volný čas*)
- posedět s přáteli či příbuznými u jídla či pití alespoň jednou za měsíc (*Setkání*)

Domácnosti si nemohou dovolit:

- vyměnit opotřebovaný nábytek za nový (*Nábytek*)
- jíst maso, drůbež, ryby nebo odpovídající vegetariánské potraviny každý druhý den (*Maso*)
- dostatečně vytápět byt (*Topení*)
- uhradit neočekávané výdaje (*Neočekávaný výdaj*)
- zaplatit všem členům domácnosti alespoň jednou ročně týdenní dovolenou mimo domov (*Dovolená*)
- hradit své závazky jako je nájem, hypotéka a jiné běžné účty za bydlení (*Závazky*)
- koupit si osobní automobil (*Auto*)
- mít počítač a připojení k internetu (*Internet*)

Prvních pět proměnných by se šetřilo na úrovni osob a následujících osm na úrovni domácností. [22]

Dle mého názoru vypovídá nový koncept lépe o potřebách dnešních domácností. Telefon, pračka i barevná televize jsou dnes běžným standardem téměř pro všechny domácnosti, zatímco například výměnu opotřebovaného nábytku si mohou dovolit jen některé. Nový koncept je však zatím pouze ve vývoji. Od roku 2014 jsou nové proměnné součástí šetření EU-SILC, ale úplná změna kvantifikace materiální deprivace je zatím pouze ve vývoji.

3.2. Materiální deprivace SHARE

Podle SHARE je cílem indikátoru materiální deprivace zachytit rozsah nedostatků v oblasti materiálního zabezpečení, což je vyjadřováno jako schopnost nebo neschopnost domácností dovolit si z finančního hlediska specifické typy zboží a služeb. Dalším cílem je doplnění informací o materiálních podmínkách, zkoumaných na základě příjmů [19]. Definice indexu materiální deprivace je tedy téměř shodná s definicí EU-SILC. Rozdíl je v proměnných, které do hodnocení materiální deprivace vstupují. V šetření SHARE jsou dotazovány tyto položky (v závorce je uveden název proměnné, který bude užíván v dalším textu):

- Nejíte maso, ryby nebo kuře častěji než třikrát týdně, protože si to nemůžete dovolit? (*Maso*)
- Nejíte ovoce nebo zeleninu častěji než třikrát týdně, protože si to nemůžete dovolit? (*Ovoce*)
- Může si vaše domácnost dovolit pravidelně nakupovat potraviny a jiné domácí potřeby? (*Nákupy*)
- Může si vaše domácnost dovolit odjet alespoň jedenkrát ročně na týdenní dovolenou mimo domov? (*Dovolená*)
- Může si Vaše domácnost dovolit zaplatit neočekávané výdaje ⁵ bez půjčení peněz? (*Neočekávané náklady*)

V uplynulých dvanácti měsících jste z důvodu snížení vašich životních nákladů na minimum:

- nosili obnošené oblečení, protože jste si nemohli dovolit koupit nové? (*Oblečení*)
- chodili v obnošených botách, protože jste si nemohli dovolit koupit nové? (*Boty*)
- museli šetřit na topení tak, že jste museli snášet pocit chladna? (*Topení*)
- chodili bez brýlí nebo si nekoupili nové brýle, přestože jste je potřebovali, protože jste si to nemohli dovolit? (*Brýle*)

⁵Výše těchto neočekávaných výdajů je různá podle rozdělení příjmů v dané zemi. Odpovídá 60 % z mediánu čistého měsíčního příjmu.

- odkládali návštěvu zubaře? (*Zubař*)
- Stalo se Vám, že jste v uplynulých dvanácti měsících potřebovali doktora, ale nemohli si návštěvu u něj dovolit? (*Doktor*)

Na tyto otázky odpovídá vždy pouze zástupce domácnosti a odpovědi jsou převedeny na všechny další členy domácnosti. Všechny proměnné jsou opět binární, přičemž 1 indikuje, že si respondent danou položku nemůže dovolit, a tedy je deprivovaný a 0 označuje, že si respondent může danou položku bez finančních obtíží dovolit. Hranice materiální deprivace je stanovena jako 75% kvantil rozdělení hodnot indexu materiální deprivace. To je sice výhodné pro identifikaci opravdu deprivovaných osob, na druhou stranu nám to způsobuje určité problémy při mezinárodním srovnání [1].

Při konstrukci indexu materiální deprivace se výzkumníci z SHARE zamýšleli nad vážením jednotlivých položek. Jsou všechny položky pro běžný život stejně důležité? Nebo je nutné některým z nich přiřadit větší váhu? Index materiální deprivace dle SHARE je počítán jako vážený součet jednotlivých položek. Při konstrukci byly aplikovány tři schémata vah — rovné váhy, hedonické a váhy převzaté ze šetření Special Eurobarometer 279 ⁶.

Rovné váhy přiřadí každé položce stejnou váhu — předpokládá se tedy, že všechny položky jsou stejně důležité.

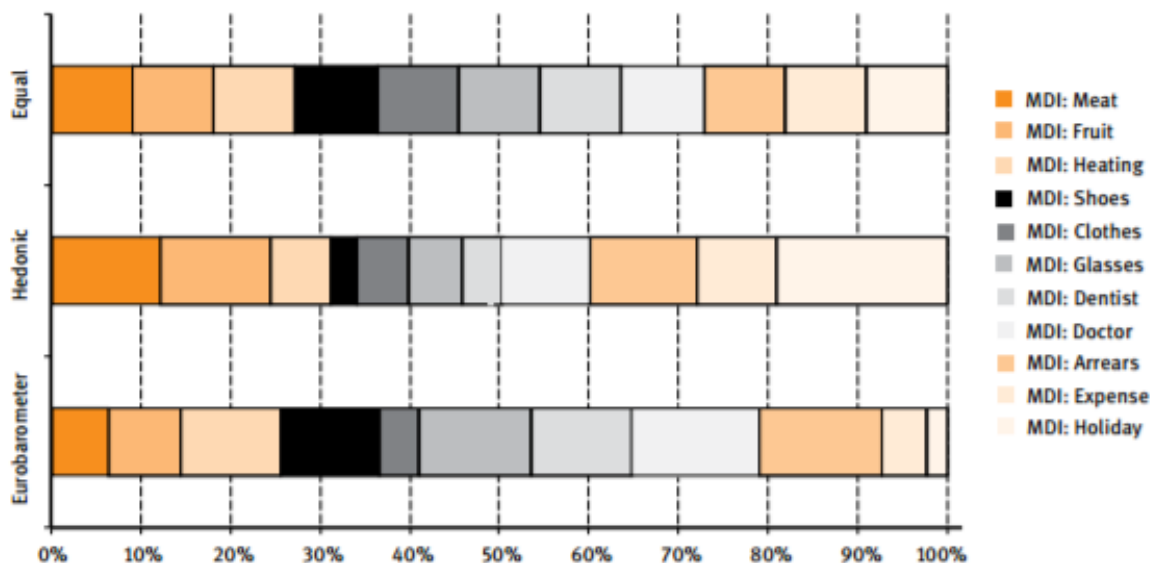
Hedonické váhy reflektují korelaci mezi položkami materiální deprivace a životní spokojeností hodnocenou přímo respondenty. Vypočteny jsou z logistické regrese, kde závisle proměnnou je životní spokojenost a nezávisle proměnnými jednotlivé položky materiální deprivace a dummy proměnné zastupující země. Hedonické váhy pak odpovídají odhadovaným koeficientům jednotlivých položek vypočteným na základě této regrese.

Váhy převzaté ze šetření Eurobarometer byly stanoveny na základě šetření o chudobě a životní spokojenosti, které se uskutečnilo v roce 2007. Každé položce je přiřazena váha podle výsledků tohoto šetření — kolik osob se při tomto šetření cítilo či necítilo deprivovaně v daných oblastech. Tyto váhy jsou počítány pro každou zemi zvlášť. Pro šetření SHARE

⁶Eurobarometer je šetření EU, které se zabývá politickou a ekonomickou situací. Zaměřuje se na vnímání politického systému a ekonomické situace občanů a jejich očekávání do budoucnosti. Special Eurobarometer jsou šetření, které jsou zaměřena na specifitější oblasti. Special Eurobarometr 279 byl zaměřen na chudobou a sociální vyloučení.

byly váhy omezeny na osoby ze zemí, které se účastní SHARE šetření a jsou starší padesáti let.

Hedonické a Eurobarometer váhy jsou normovány, aby jejich součet bylo roven jedné (součet rovných vah je vždy roven jedné). Schéma vah nám znázorňuje obrázek 3.1.

Obrázek 3.1: Schéma vah užitých při výpočtech materiální deprivace dle SHARE

Zdroj: SHARE [2]

Z obrázku 3.1 vidíme rozdílné rozdělení vah podle jednotlivých metod. Rovnoměrné váhy přidělí každé položce váhu

$$v = \frac{1}{11} \doteq 0.091 = 9,1 \text{ \%}.$$

Hedonické váhy přiřazují největší váhu položce dovolená — téměř 20 %, váhy více než 10 % dosahují položky možnost jíst maso, zeleninu a ovoce a běžné výdaje na domácnost. Nejmenší váha je přiřazena nošení obnošených bot, oblečení a brýlí a také návštěvě zubaře.

Váhy převzaté ze šetření Eurobarometer přiřkládají největší váhu položkám návštěva doktora a běžné výdaje na domácnost přibližně 15 %. Následuje nošení obnošených brýlí a bot. Nejmenší váhu má podle této metodiky proměnná dovolená, neočekávané výdaje a nošení obnošeného oblečení.

Obecně tedy hedonické váhy přiřazují větší důležitost finančním problémům, které zahrnují dostatek finančních prostředků na dovolenou, neočekávané výdaje a běžné platby spojené

s bydlením — celkem téměř 40 %, váhy Eurobarometru těmto otázkám přiřkládají váhu pouze 21 %, rovnoměrné váhy stejnou oblast oceňují 27 %. Naproti tomu váhy Eurobarometru přiřkládají největší důležitost možnostem dovolit si pořídit nové oblečení, boty a navštívit doktora či zubaře. Jako nejlepší byly vyhodnoceny hedonické váhy a jsou proto využívány při konstrukci indexu materiální deprivace dle SHARE.

Dle očekávání různé systémy vah generují různé hodnoty výsledného indexu materiální deprivace. Zatímco rovnoměrné a hedonické váhy se v průměru téměř neliší, při použití vah Eurobarometru je dosahováno ve všech zemích nižších procent materiálně deprivovaných než při použití hedonických nebo rovnoměrných vah.

3.3. Srovnání indexů materiální deprivace

Hlavní rozdíl mezi indexem SHARE a EU-SILC je v referenční populaci. Zatímco EU-SILC dotazuje osoby od 16 let, projekt SHARE je zaměřen hlavně na populaci 50+.

Další rozdíl je ve výše jmenovaných proměnných indexů. Porovnáme-li proměnné materiální deprivace SHARE a EU-SILC dojdeme k závěru, že s novou koncepcí se oba indikátory více přibližují. Zatímco se stávajícím indikátorem EU-SILC se shoduje SHARE pouze ve čtyřech položkách (vytápění bytu, možnosti týdenní dovolené, schopnosti uhradit neočekávané výdaje a možnosti jíst pravidelně maso), v nové koncepci přibývají položky týkající se dostatečného obutí a ošacení respondentů.

Jedním z dalších důležitých rozdílů je použití různých vah u materiální deprivace SHARE. EU-SILC používá rovné váhy pro všechny proměnné, naproti tomu SHARE přiřazuje každé proměnné jinou váhu, vypočtenou na základě korelace jednotlivých proměnných a životní spokojenosti respondentů.

Za materiálně deprivované dle EU-SILC jsou považovány osoby, které si nemohou dovolit čtyři položky ze seznamu. U SHARE je tato hranice výběrová (tedy náhodná) a je stanovena jako 75% kvantil rozdělení všech hodnot.

4. Sociální deprivace SHARE

Kromě materiálních podmínek ovlivňuje běžný život velmi významně také sociální prostředí. U stárnoucí populace je pak obzvláště důležité se na tuto oblast zaměřit. Starší lidé se často cítí být sami, izolovaní od běžného života a často také úplně vyloučeni ze společnosti. V období postupujícího stárnutí populace je velmi důležité neopomenout sociální oblast. Proto se také organizační tým projektu SHARE rozhodl v páté vlně zkonstruovat index sociální deprivace. Podobně jako u materiální deprivace se jedná o kompozitní indikátor, který vzniká agregací patnácti proměnných. Tyto proměnné jsou zaměřeny na účast respondentů v každodenním životě, jejich sociální aktivity a kvalitu prostředí, ve kterém žijí.

Prvních osm z patnácti proměnných bylo šetřeno na úrovni domácností a opět stejně jako u materiální deprivace byly výsledky prezentované zástupcem domácnosti převedeny také na partnera. Zbývajících sedm otázek bylo šetřeno na úrovni respondentů.

Proměnné dotazované na úrovni domácností:

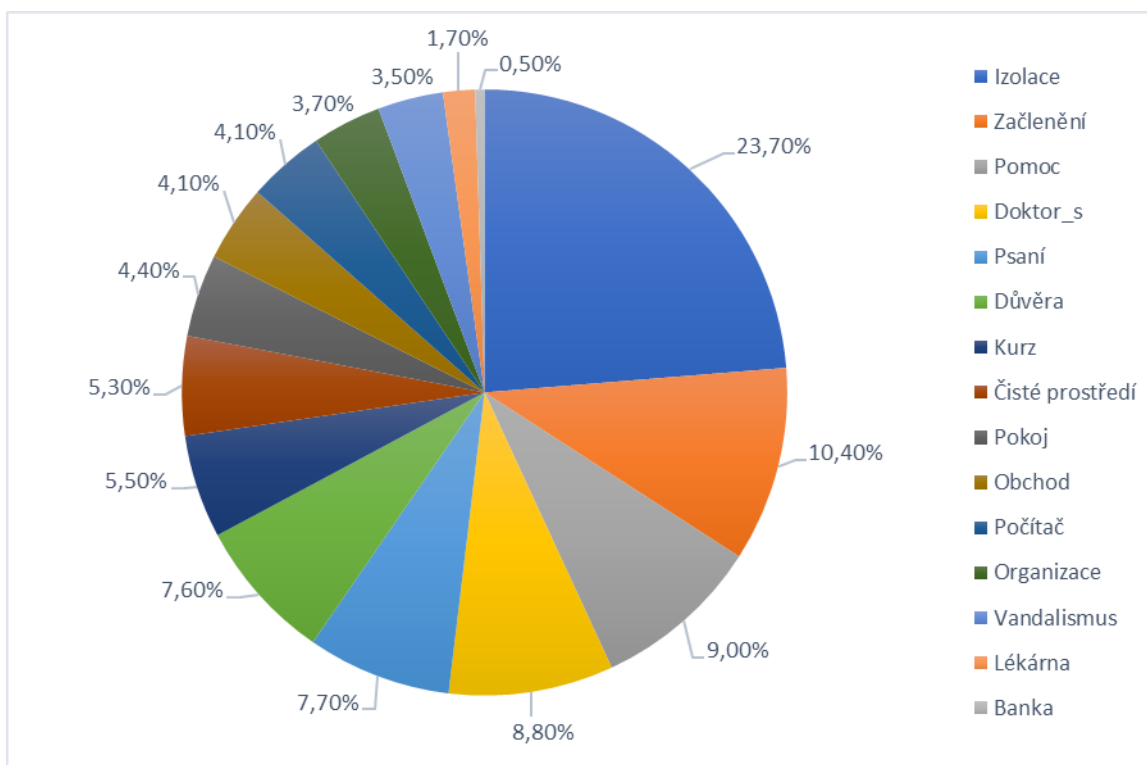
- Má vaše domácnost méně než jeden pokoj pro každou osobu žijící v domácnosti? (*Pokoj*)
- Cítíte se být součástí vašeho okolí? (*Začlenění*)
- Jsou ve vašem okolí velkým problémem vandalismus a kriminalita? (*Vandalismus*)
- Je oblast, ve které se nachází vaše domácnost, čistým prostředím? (*Čisté prostředí*)
- Kdybyste se dostali do potíží, žijí ve vašem okolí lidé, kteří by vám byli ochotni pomoci? (*Pomoc*)
- Je pro vás snadné dostat se do nejbližší banky nebo bankomatu? (*Banka*)
- Je pro vás snadné dostat se do nejbližšího obchodu s potravinami nebo do supermarketu? (*Obchod*)
- Je pro vás snadné dostat se do nejbližší lékárny? (*Lékárna*)

Proměnné dotazované na úrovni respondentů:

- Máte problém s psaním či čtením na běžné úrovni? (*Psaní*)
- Dokážete pracovat s počítačem? (*Počítač*)
- Stalo se Vám během posledních 12 měsíců, že jste potřeboval/a navštívit lékaře, ale nemohl/a jste protože čekací doba byla příliš dlouhá? (*Doktor_s*)
- Účastnil/a jste se v posledních 12 měsících nějakého kurzu? (*Kurz*)
- Byl/a jste v posledních 12 měsících součástí nějaké organizace ? (*Organizace*)
- Můžete věřit lidem ve svém okolí? (*Důvěra*)
- Cítíte se být izolováni od společnosti? (*Izolace*)

Jednotlivé proměnné indexu sociální deprivace opět nabývají hodnoty 0 v případě, že respondent není deprivován v dané oblasti a hodnoty 1, jestliže respondent je deprivován. Sociální deprivace je posouzena na základě váženého součtu jednotlivých položek a referenční hranicí pro rozdělení osob na sociálně nedeprivované a deprivované je opět 75% kvantil rozdělení všech hodnot. Respondenti, kteří dosahují hodnoty vyšší než 75% ostatních jsou považováni za sociálně deprivované.

K vážení jednotlivých proměnných indexu sociální deprivace bylo opět využito hedonických vah, které byly vypočítány pomocí vzájemné korelace jednotlivých položek a životní spokojenosti. Následně byly váhy standardizovány. Jejich součet je tedy 1 příp. 100 %. [11]

Obrázek 4.1: Schéma hedonických vah užitých při výpočtech sociální deprivace dle SHARE

Zdroj: SHARE [11], vlastní výpočet

Výrazně nejvyšší váha byla přidělena proměnné *Izolace*. V referenční skupině 50+ se zcela jistě jedná o velmi důležitý aspekt. Hodně starších lidí má omezený kontakt s okolím a to z důvodu jak zdravotních — různé pohybové indispozice často brání možnosti odejít z domu a dostat se tak do společnosti, tak také sociálních — ztrácí přátele, děti vyrostou a starají se o vlastní domácnost a na rodiče či prarodiče nemají dostatek času. Dalšími významnými položkami, které s *Izolací* také souvisí, jsou *Začlenění* a *Důvěra*. Pokud se respondenti necítí dobře ve svém okolí a nemají kolem sebe lidi, na které by se mohli spolehnout, snižuje se šance na jejich sociální začlenění. Pro starší lidi je dle obrázku 4.1 také velmi důležitá dostupnost lékařské péče s 8,8% váhou. Následují položky *Psaní*, *Důvěra*, *Kurz* a *Čisté prostředí* s váhou vyšší než 5 %. Nejméně důležité je pro referenční skupinu dle SHARE dostupnost lékárny a banky.

5. Analýza materiální deprivace v ČR

Analyzována budou data z páté vlny šetření SHARE, které se uskutečnilo v roce 2013. Zároveň se v době zadání práce jednalo o poslední dostupná data. Výsledky šesté vlny byly zveřejněny v březnu 2017.

5.1. Srovnání materiální deprivace v ČR a v dalších zemích šetření SHARE

Pro tuto analýzu budou využity generované hodnoty materiální deprivace dostupné z modulu `gv_deprivation`. V tomto modulu se nachází pouze identifikační proměnné a dále vážený součet položek materiální a sociální deprivace a hodnoty souhrnného indexu deprivace.

Soubor obsahuje celkem 66 246 pozorování. Práce je zaměřena na analýzu deprivace u stárnoucí populace, do které počítáme osoby starší padesáti let. V šetření se však vyskytují také pozorování mladších partnerů vybraných respondentů. Vzhledem k dostatečně velkému datovému souboru si můžeme dovolit pozorování těchto mladších partnerů a partnerek respondentů vynechat. K tomu budeme potřebovat spojit modul `gv_deprivation` s modulem `Demographics`, ze kterého využijeme proměnnou *Rok narození*. Vyřadíme ty respondenty, kteří se narodili po roce 1963, a nedosahovali tedy v roce 2013, kdy se šetření páté vlny uskutečnilo, referenční hranice 50 let — celkem se jednalo o 1 011 pozorování.

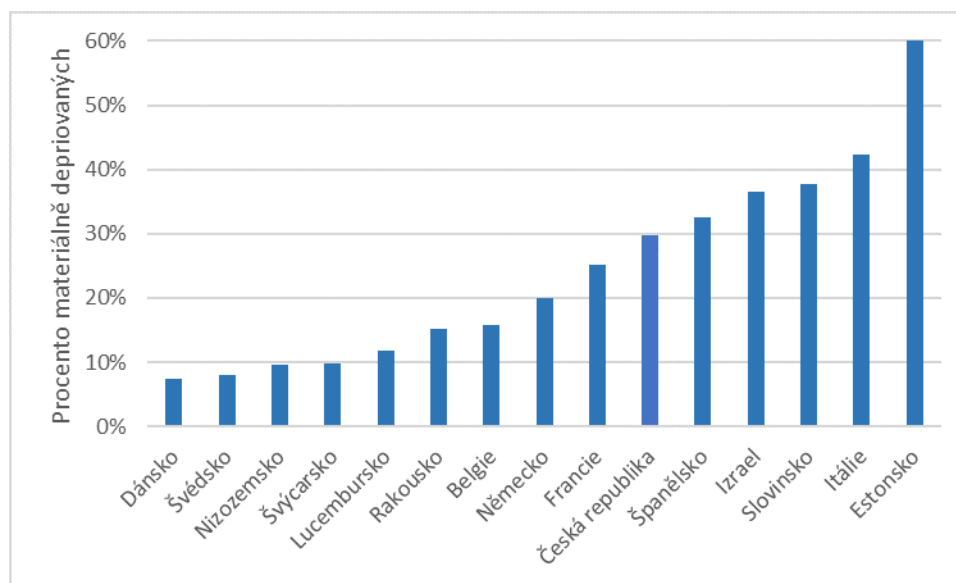
Tabulka 5.1: Charakteristiky materiální deprivace dle šetření SHARE

Počet respondentů celkem	65 224
Chybějící hodnoty	7 193 (tj. 10,8 %)
Validní hodnoty	58 031
Počet deprivovaných	14 668
Počet nedeprivovaných	43 343
75% kvantil	0,22005

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Kromě toho v proměnné *Rok narození* chybělo devět hodnot a dva respondenti neznali odpověď na otázku o jejich věku. Všechna tato pozorování byla také vyřazena. Po očištění soubor obsahuje 65 224 pozorování. Tabulka 5.1 zobrazuje některé údaje o očištěném souboru hodnot materiální deprivace. Jak již bylo zmíněno soubor obsahuje 65 224 pozorování. Z tohoto počtu respondentů 7 193 nechtělo nebo nemohlo odpovědět na otázky týkající se daného tématu. K dispozici tedy máme celkem 58 031 hodnot materiální deprivace.

Pro určení počtu materiálně deprivovaných osob bylo podle kapitoly 3.2 potřeba spočítat 75% kvantil rozdělení všech hodnot materiální deprivace, který je referenční hladinou. Tento kvantil má hodnotu 0,22005. Byla přidána nová proměnná *depmtc*, která nabývá hodnot 1 resp. 0, je-li respondent materiálně deprivovaný resp. není. Jestliže vážený součet proměnných indexu materiální deprivace nabýval hodnoty menší nebo rovné hodnotě 0,22005 byla do proměnné *depmtc* vložena hodnota 0, v opačném případě 1. Dle výsledků se celkem 14 668 respondentů zúčastněných zemí šetření SHARE cítí být materiálně deprivovanými. Podíly materiálně deprivovaných osob v jednotlivých zemích zobrazuje obrázek 5.1:

Obrázek 5.1: Mezinárodní srovnání podílů materiálně deprivovaných v šetření SHARE

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Zúčastněné země jsou na obrázku 5.1 seřazeny dle poměru materiálně deprivovaných osob. Nejlépe materiálně zabezpečeni se dle indexu materiální deprivace šetření SHARE cítí obyva-

telé severských zemí — Dánska a Švédsko s méně než 10 % materiálně deprivovaných. Česká republika patří s téměř 30 % do horší poloviny spolu se Španělskem, Izraelem, Slovinskem a Itálií. Vůbec nejvíce materiálně deprivovaných má Estonsko.

Tabulka 5.2: Materiálně deprivovaní dle země

Země	Respondentů	v %	Validní	v %	MD	v %
Dánsko	4 063	6,2 %	3 682	90,6 %	273	7,4 %
Švédsko	4 516	6,9 %	4 042	89,5 %	323	8 %
Nizozemsko	4 123	6,3 %	3 516	85,3 %	339	9,6 %
Švýcarsko	3 002	4,6 %	2 836	94,5 %	279	9,8 %
Lucembursko	1 591	2,4 %	1 468	92,3 %	174	11,9 %
Rakousko	4 311	6,6 %	4 127	95,7 %	628	15,2 %
Belgie	5 552	8,5 %	5 093	91,7 %	800	15,7 %
Německo	5 622	8,6 %	4 989	88,7 %	998	20,0 %
Francie	4 432	6,8 %	4 227	95,4 %	1 065	25,2 %
ČR	5 548	8,5 %	4 352	78,4 %	1 298	29,8 %
Španělsko	6 597	10,1 %	5 727	86,8 %	1 866	32,6 %
Izrael	2 568	3,9 %	1 665	64,8 %	607	36,5 %
Slovinsko	2 924	4,5 %	2 732	93,4 %	1 031	37,7 %
Itálie	4 675	7,2 %	4 206	90,0 %	1 778	42,3 %
Estonsko	5 700	8,7 %	5 369	94,2 %	3 229	60,1 %
Celkem	65 224	100 %	58 031	X	14 688	X

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Tabulka 5.2 obsahuje data o počtech respondentů dle jednotlivých zemí. Nejvíce respondentů se šetření zúčastnilo ve Španělsku — více než 10 % z celkového počtu. Z těchto respondentů však 13,2 % neodpovědělo na otázky týkající se deprivace. Nejvíce chybějících odpovědí zaznamenal Izrael, kde na tyto otázky neodpovědělo více než 35 %. Vzhledem k nízkému počtu respondentů z Izraele mohou být výsledky o materiální deprivaci zkreslené. Průměrně se v každé zemi zúčastnilo cca 4 000 respondentů. Počet chybějících odpovědí se pohyboval kolem 5–10 %. Tabulka také ve sloupci MD udává počty a v dalším sloupci také procenta

materiálně deprivovaných v jednotlivých zemích. V ČR se šetření účastnilo 5 548 respondentů, počet chybějících hodnot materiální deprivace byl 1 196 (více než 20 %). Materiálně deprivovaných bylo 29,8 % z respondentů, kteří se k otázkám o deprivaci vyjádřili.

Jak bylo zmíněno výše, hranice pro rozdělení respondentů na deprivované a nedeprivované je v šetření SHARE stanovena jako 75% kvantil rozdělení všech hodnot deprivace. Tato hodnota je výběrová a tedy náhodná, což ovlivňuje indexy v jednotlivých zemích. Jaké by byly poměry materiálně deprivovaných v případě posouzení na individuální úrovni? Na otázku odpovíme v tabulce 5.3 srovnáním 75% kvantilu vypočteného za všechny země dohromady a stejného kvantilu vypočítaného pro každou zemi včetně České republiky zvlášť.

Tabulka 5.3: 75% kvantily rozdělení hodnot materiální deprivace v jednotlivých zemích a počty materiálně deprivovaných určené na základě těchto individuálních kvantilů

Země	75% kvantil	MD dle země
Dánsko	0	849
Nizozemsko	0,03341	890
Švédsko	0,05642	1 012
Švýcarsko	0,05770	685
Lucembursko	0,05770	345
Rakousko	0,16300	1 074
Belgie	0,16300	1 349
Německo	0,16363	1 339
Francie	0,22005	1 065
ČR	0,26132	1 093
Španělsko	0,28151	1 425
Izrael	0,32663	422
Slovinsko	0,33373	675
Itálie	0,38744	1 045
Estonsko	0,48877	1 339
Celkem SHARE	0,22005	14 607

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

V tabulce 5.3 máme vypočtené 75% kvantily rozdělení hodnot indexu materiální deprivace. Hodnoty odpovídají pořadí dle poměru materiálně deprivovaných viz obrázek 5.1, až na jednu výjimku — v Nizozemsku dosahuje 75% kvantil nižší hodnoty než ve Švédsku. Jinak pořadí odpovídá. Stejně prahové hodnoty jako v celkovém rozdělení hodnot dosahuje Francie, což znamená, že její rozdělení hodnot materiální deprivace nejlépe odpovídá celoevropskému. Zároveň je Francie dělicím bodem — rozděluje státy na ty, které přispívají v měření materiální deprivace k horším hodnotám (ČR, Španělsko, Izrael, Slovinsko, Itálie a Estonsko) a ty s menšími poměry materiálně deprivovaných. Zajímavá je hodnota 0 u Dánska — znamená to, že více než 75 % obyvatel Dánska nemá materiální potíže, a tedy by byly podle definice SHARE považovány za materiálně deprivované všechny osoby, které si nemohou dovolit jakoukoliv položku charakterizující materiální deprivaci. Celkem si téměř 77 % respondentů z Dánska může dovolit všechny položky. Pokud bychom uvažovali deprivaci na základě kvantilu rozdělení hodnot v Estonsku, považovali bychom ještě za materiálně nedeprivované osoby, které by si běžně mohly dovolit pouze polovinu z položek materiální deprivace.

Pro ČR dosahuje 75% kvantil hodnoty 0,26132. Pokud spočítáme počet materiálně deprivovaných dle této hranice hodnot vypočtených pouze z dat za ČR, dostaneme hodnotu 1 093. Tedy počet materiálně deprivovaných podle rozdělení hodnot pouze v ČR by byl nižší o 4,7 %.

Ve srovnání ČR se zbytkem zemí z SHARE se zaměříme také na další statistické charakteristiky souboru dat generované materiální deprivací. Tyto charakteristiky jsou uvedeny v tabulce 5.4 a to pro Českou republiku, celý soubor dat šetření SHARE a dále pro zemi s nejnižší materiální deprivací Dánsko a pro zemi s nejvyšší materiální deprivací Estonsko.

Tabulka 5.4: Základní statistické charakteristiky materiální deprivace v ČR ve srovnání s celým souborem dat dle šetření SHARE, Dánskem a Estonskem

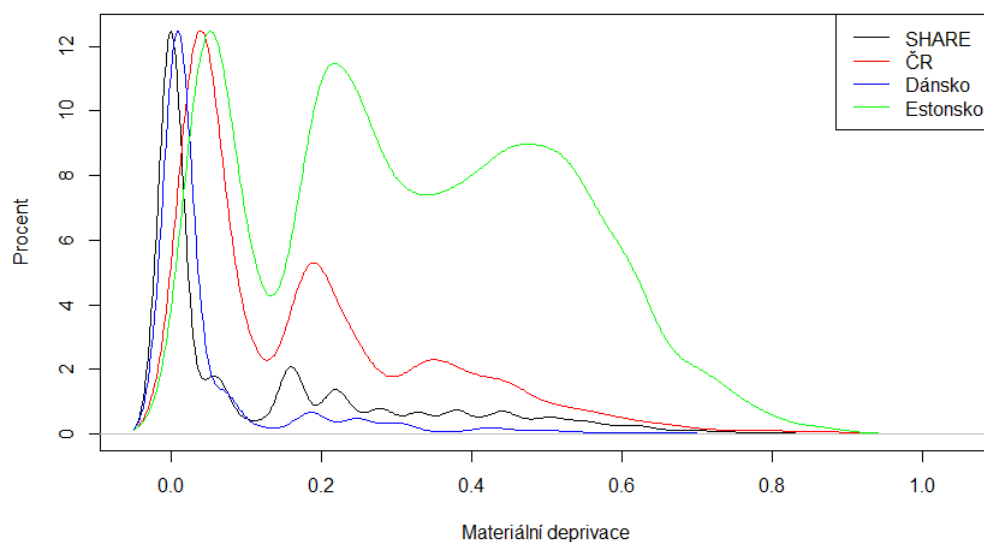
	ČR	SHARE	Dánsko	Estonsko
Validní	4 352	58 031	3 682	5 369
Chybějící	1 196	7 193	381	331
Minimum	0	0	0	0
Počet (%) min hodnot	1 758 (40,4%)	29 766 (51,3%)	2 833 (76,9%)	826 (15,4%)
Maximum	1	1	0,90998	1
Počet max hodnot	1	10	1	1
Průměr	0,15876	0,13494	0,04337	0,30900
Směrodatná odch.	0,18859	0,18572	0,10419	0,21859
Medián	0,11430	0	0	0,29473
Šikmost	1,202	1,383	2,973	0,201
Špičatost	1,013	1,081	0,90998	-0,897

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Mezi důležité charakteristiky každého souboru patří minimum a maximum. V našem případě je rozpětí hodnot mezi 0 a 1 a ve většině případů jsou tyto hodnoty také minimální respektive maximální hodnotou. Výjimkou je pouze Dánsko, kde nebylo maximální možné hodnoty dosaženo. Zajímavé jsou také počty minimálních a maximálních hodnot, kterých bylo v jednotlivých souborech dosaženo. Počet respondentů, kteří označili všechny položky materiální deprivace jako nedosažitelné z finančních důvodů je v celém šetření SHARE pouze 10. Z těchto 10 respondentů byl jeden z ČR a jeden z Estonska. U minimálních hodnot máme vyjádřeno také kolik procent respondentů z celého souboru netrpí žádným ze sledovaných problémů. V celém souboru je těchto pozorování více než 50 %. V ČR je tento poměr o něco nižší, ale 40 % osob bez jediného problému v oblasti materiální deprivace také není špatný výsledek. V Estonsku bylo pouze 15,4 % respondentů bez problémů v této oblasti.

Průměr všech hodnot je 0,13494, v ČR se hodnota průměru odchyluje od celkové pouze o 0,02. Průměr v Estonsku je více než dvakrát vyšší, naopak v Dánsku dosahuje průměr hodnoty pouze 0,04337. Mediánem je v celém souboru, stejně jako v zemi s nejnižší materi-

ální deprivací, 0. V ČR dosahuje hodnoty 0,11430, která je daleko pod referenční hodnotou 75% kvantilu rozdělení všech hodnot, kterým je hodnota 0,22005. Naproti tomu v Estonsku je mediánem hodnota hodnota vyšší než tento práh. Všechna sledovaná rozdělení hodnot materiální deprivace jsou kladně zešikmena. Nejvyšší hodnotu koeficientu šikmosti má dle očekávání Dánsko, jak bylo zmíněno výše téměř 77 % respondentů z Dánska není deprivováno v žádné z položek materiální deprivace. V ČR je koeficient šikmosti blízký hodnotě koeficientu všech zemí. Koeficient špičatosti nabývá kladné hodnoty u ČR, SHARE a Dánska — znamená to, že tato rozdělení jsou špičatější než normální rozdělení. U Estonska je koeficient nižší než 0, což indikuje plošší rozdělení hodnot než normální. Rozdělení hodnot materiální deprivace je pro ilustraci zobrazeno na obrázku 5.2 pomocí jádrových odhadů hustoty. Využita byla normální jádrová funkce a optimální velikosti okének navržené v R (postupně 0,0165, 0,0313, 0,0181, 0,0353).

Obrázek 5.2: Jádrové odhady hustot rozdělení materiální deprivace SHARE, ČR, Dánsko a Estonsko

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

5.2. Materiální deprivace v ČR dle SHARE

V této podkapitole se budeme věnovat údajům o materiální deprivaci v ČR na základě dat ze šetření SHARE. Zajímá nás, ve kterých položkách materiální deprivace dle SHARE Češi strádají nejvíce nebo naopak nejméně. Pro určení těchto hodnot bude vhodné ocenit každou položku materiální deprivace rovnoměrnou vahou a následně určit počty respondentů, kteří mají obtíže s danou položkou.

Nejprve je potřeba vytvořit soubor obsahující všechny položky indexu materiální deprivace. Nejvíce z těchto položek se nachází v modulu Consumption, jedná se o položky *Nákupy*, *Dovolená*, *Neočekávané náklady*, *Oblečení*, *Boty*, *Topení*, *Brýle* a *Zubař*. Z modulu byly odstraněny všechny další proměnné kromě identifikačních — ID respondenta, ID partnera, ID páru a kód země respondenta. Dále byla přidána proměnná *Rok narození* z modulu Demographics, pro vytřídění pozorování na populaci 50+. Jako další byly přidány proměnné *Maso* a *Ovoce* z modulu Behavioural Risk a proměnná *Doktor* z modulu Health Care.

Tento soubor dat byl omezen pouze na respondenty z ČR — soubor obsahuje 5 646 pozorování. Dále bylo nutno soubor očistit o odpovědi respondentů mladších padesáti let. To bylo provedeno stejně jako v minulé sekci pomocí proměnné *Rok narození*. Odstraněna byla pozorování respondentů narozených po roce 1963. V tomto souboru omezeném na ČR se nenacházely žádné chybějící hodnoty proměnné *Rok narození*. Očištěný soubor obsahuje 5 548 pozorování.

V tomto souboru bylo potřeba standardizovat hodnoty proměnných tak, aby u všech hodnota 1 značila, že respondent je deprivovaný v dané oblasti a 0 že není. U některých proměnných bylo kódování naopak, případně bylo místo hodnoty 0 kódováno 5. Po těchto úpravách základního souboru, byla vyřazena pozorování, u kterých chyběly hodnoty některé z proměnných. Zároveň tím došlo ke zmenšení souboru pouze na domácnosti, jelikož odpovědi na otázky týkající se materiální deprivace byly dotazovány vždy jen u jednoho člena domácnosti. V tomto případě se tedy na rozdíl od minulé sekce, kde byly odpovědi zástupce domácnosti převedeny na všechny členy, budeme zabývat deprivací pro domácnosti. Po úpravách soubor obsahující údaje z indexu materiální deprivace čítá 3 036 odpovědí.

Nyní si vypočítáme poměr materiálně deprivovaných při rovném vážení jednotlivých položek. Nejdříve vypočítáme počet položek, které si respondent nemůže dovolit jako součet hodnot všech proměnných materiální deprivace. Pro tuto novou proměnnou *depmat* určíme

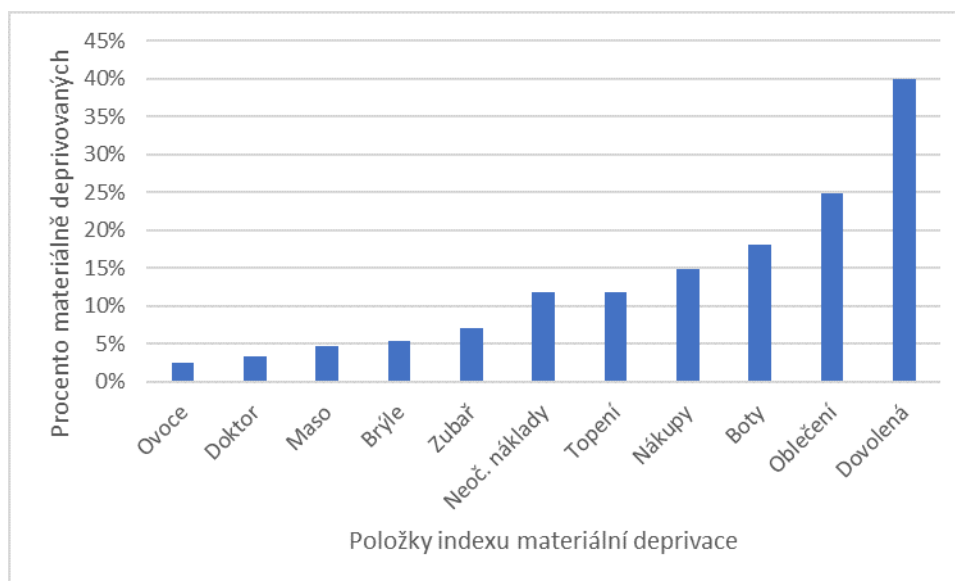
75% kvantil rozdělení hodnot. Referenční hodnotou pro ČR a rovné váhy jsou 2 položky. To znamená, že respondenti, kteří si nemohou dovolit více než 2 položky, jsou označeni za materiálně deprivovaní. Celkem těchto osob bylo v roce 2013 v šetření SHARE v České republice 685 tedy 22,6 %. To je ve srovnání s hedonicky váženou materiální deprivací o 7,2 % méně, což znamená, že si Češi nemohou dovolit více položky, kterým byla přiřazena vyšší váha. Rozdíl ale není nijak zásadní. Výsledky v tabulce 5.5.

Tabulka 5.5: Charakteristiky materiální deprivace dle šetření SHARE v ČR — rovné váhy, domácnosti

Počet respondentů celkem	5 548
Chybějící hodnoty	2 512
Validní hodnoty	3 036
Počet deprivovaných	685
Počet nedeprivovaných	2 351
75% kvantil	2

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Nyní přistoupíme ke srovnání podílů deprivovaných osob dle jednotlivých proměnných indexu materiální deprivace. Obrázek 5.3 znázorňuje procenta materiálně deprivovaných respondentů v jednotlivých oblastech šetření. Položky jsou seřazeny od těch, které deprivaci ovlivňují nejméně až po ty nejvíce zastoupené.

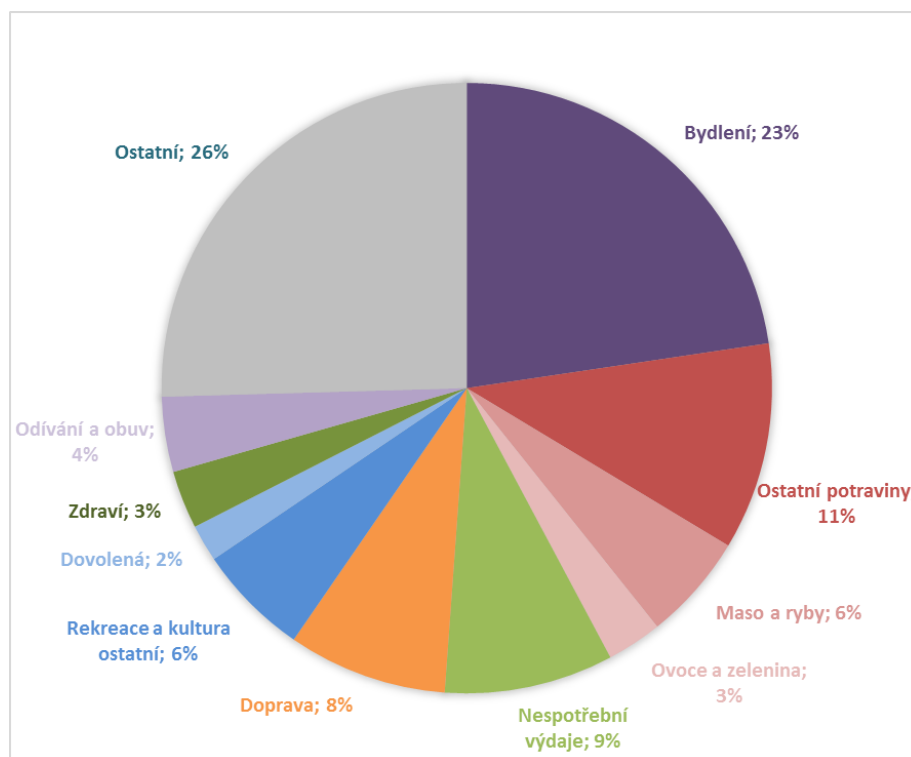

Obrázek 5.3: Počty respondentů, kteří si nemohou dovolit jednotlivé položky indexu materiální deprivace v ČR dle SHARE

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Nejméně zastoupené položky v indexu materiální deprivace jsou dle výsledků v obrázku 5.3 v České republice proměnné *Ovoce*, *Doktor*, *Maso* a *Brýle* s méně než 5 % deprivovaných osob. Následuje možnost navštívit zubaře, je-li to nutné se 7 %. Nejméně respondentů z ČR se vyjádřilo kladně k možnosti vyjet každoročně na týdenní dovolenou mimo domov — pro 40 % domácností je to z ekonomických důvodů nemožné. Zajímavý je také poměrně vysoký podíl osob, které nosí obnošené oblečení a boty, aby ušetřily. Za důvod můžeme považovat typ referenční skupiny. Pro starší osoby je často právě odívání jednou z položek, do které investují nejméně. Často jsou zvyklí na oděvy, které vlastní již několik let a dokupují opravdu jen to nejnutnější a zároveň nejsou ochotni za nové oděvy příliš utrácet viz například [21]. Obdobně tomu bude i u položky dovolená. Opět se jedná o jistý „nadstandard“.

Pro demonstraci si vykreslíme následující graf popisující rozdělení výdajů na spotřebu u osob starších 50 let. Graf byl vytvořen na základě dat z rodinných účtů ČSÚ. Bylo zachováno dělení výdajů na spotřebu dle klasifikace CZ-COICOP, pouze byly vyzdvíženy kategorie související s položkami materiální deprivace a naopak sloučeny kategorie s nízkým podílem na spotřebě nesouvisející s žádnou z položek materiální deprivace.

Obrázek 5.4: Podíl výdajů na spotřebu u osob starších 50 let v ČR

Zdroj: Data ČSÚ ⁷, vlastní zpracování

Obrázek 5.4 znázorňuje rozdělení výdajů na spotřebu stárnoucí populace v ČR. Nejvyšší část výdajů putuje na náklady spojené s bydlením — jedná se o nájemné, vodu a veškeré energie. Další významnou položkou jsou potraviny — v grafu je tato položka celkem čítající 20 % rozdělena na výdaje na maso a ryby, ovoce a zeleninu a na ostatní potraviny. Můžeme vidět, že starší osoby utrácí poměrně velkou část svých výdajů za maso. Ve srovnání s populací mladší 50 let utrácí referenční populace za maso více o 1,7 %. Další podstatný výdaj je za nespotební zboží. Jedná se hlavně o pořízení a přestavby domů či bytů, za které utrácí nejvíce osoby ve věku 60–69 let — průměrně 11 296 Kč na osobu. Pro srovnání nejvíce v této kategorií utrácí osoby ve věku 30–39 let a to 12 694 Kč na osobu. Další významnou položkou nespotebních výdajů jsou peněžní transfery mimo domácnost — těch vydávají nejvíce lidé z věkové kategorie 70+. V obou případech se jedná pravděpodobně o výpomoci členům

⁷Vydání a spotřeba domácností statistiky rodinných účtů — doplňující třídění — 2013 [online], dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vydani-a-spotreba-domacnosti-statistiky-rodinnych-uctu-doplnujici-trideni-2013-n7mkaad1yg> [cit. 2017-04-10]

rodiny, ať už při stavbě nového či opravě rodinného domu a nebo různé další finanční výpomoci od rodičů či prarodičů. Za výše diskutované odívání a obuv utrácí starší osoby pouze 4 % svých výdajů — tento poměr odpovídá průměru celé populace. Liší se pouze osoby starší 70 let, které vydají na nové oblečení či obuv průměrně pouze 2,5 % svých výdajů.

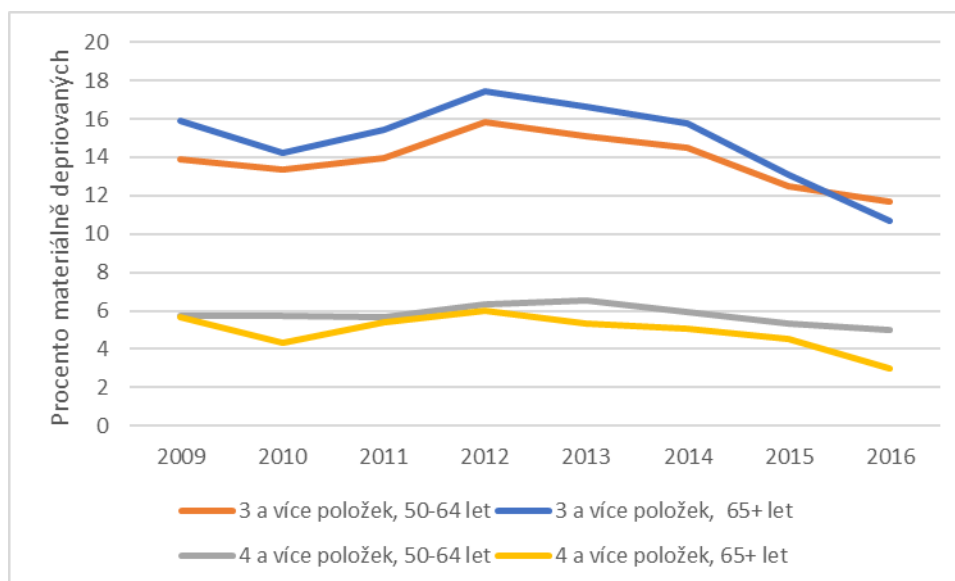
Další významnou položkou jsou výdaje na dopravu zahrnující nákup dopravních prostředků, náklady na opravu a veřejnou dopravu. Pro naši analýzu je důležitá položka výdaje na rekreaci a kulturu s poměrem 8 % celkových výdajů. Z tohoto podílu pouhé 2 % připadají na dovolenou mimo domov.

Znázorněna byla také kategorie Zdraví, která se určitě referenční skupiny týká nejvíce. Osoby starší 50 let platí za své zdraví 3 % svých výdajů. U populace mladší 50 let je průměrný výdaj pouze 1,7 %. Objem výdajů na zdraví se zvyšuje s věkem — u osob starších 70 let dosahuje 4,5 % výdajů.

5.3. Vývoj materiální deprivace v ČR dle EU-SILC

V této kapitole se zaměříme na index deprivace dle EU-SILC. Data jsou čerpána z Eurostatu a publikace Životní podmínky ČSÚ.

Zajímá nás hlavně vývoj indexu materiální deprivace v čase. To nám bohužel ukazatel z šetření SHARE neumožňoval, protože v SHARE se materiální deprivace šetřila zatím pouze jedenkrát v páté vlně. V šetření EU-SILC jsou data pro stárnoucí populaci publikována ve dvou věkových kategoriích — 50–64 let a 65+ let. Následující obrázek 5.5 znázorňuje vývoj indexu materiální deprivace EU-SILC v letech 2009–2016. V grafu 5.5 máme zobrazeny obě věkové kategorie a rozlišujeme navíc osoby, které si nemohou dovolit 3 a více a 4 a více položek ze seznamu.

Obrázek 5.5: Meziroční vývoj indexu materiální deprivace dle šetření Životní podmínky v ČR v letech 2009–2016

Zdroj: Data ČSÚ — Životní podmínky 2009–2016 [14], vlastní zpracování

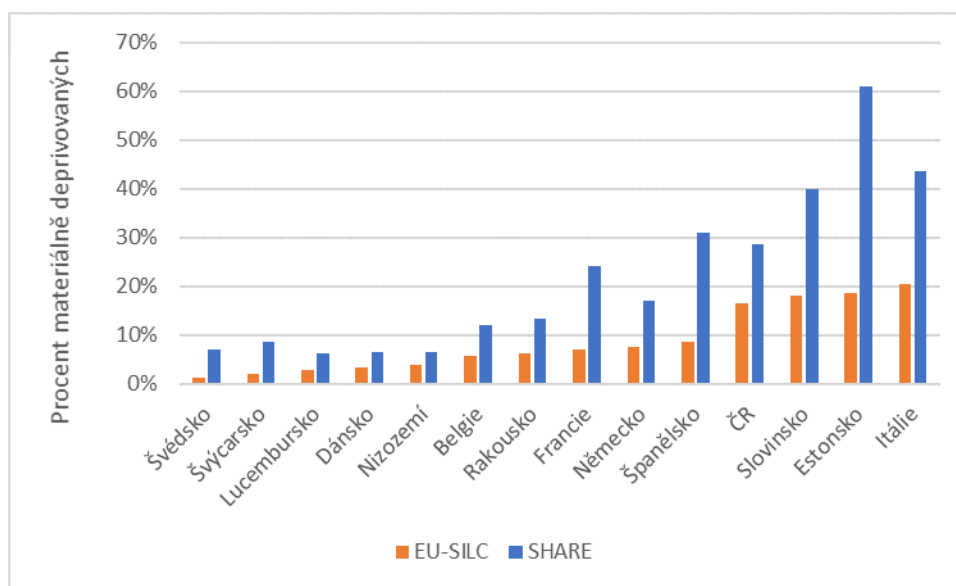
V kategorii osob, které si nemohou dovolit 3 a více položek se procento deprivovaných pohybuje průměrně kolem 15 %. Nejméně deprivovaných osob bylo dle šetření v roce 2016, trend je od roku 2012 klesající. V kategorii 4 a více položek se průměrná hodnota poměru materiálně deprivovaných osob pohybuje kolem 6 %. Zajímavá je skutečnost, že pokud počítáme 3 a více položek za hranici deprivovanosti, jsou na tom hůře osoby starší 65 let. Naopak v kategorii 4 a více položek dopadají obecně hůře osoby ve věku 50–64 let. Změna nastala v roce 2016, kde dopadly i v kategorii 3 a více položek lépe osoby starší 65 let. Podobná situace nastala také v roce 2009, kdy byl poměr materiálně deprivovaných ve 4 a více položkách v obou věkových kategoriích shodný.

5.4. Srovnání indexu materiální deprivace SHARE a EU-SILC

Jedním z cílů práce je srovnat index materiální deprivace dle šetření SHARE s mezinárodně uznávaným indexem Eurostatu EU-SILC. Vzhledem k subjektivnímu ohodnocení jednotlivých proměnných se nabízí otázka, zda má index vůbec nějakou vypovídající schopnost. Odpovědi můžou a často také jsou ovlivněny přímo respondenty — na některé otázky

neodpoví vůbec, některé zkreslí a to z různých důvodů, můžou se stydět za své poměry, někteří také nemají o svém materiálním zabezpečení přehled. V této kapitole se pokusíme srovnat dva výše popsané a analyzované indexy materiální deprivace.

Nejprve se zaměříme na mezinárodní srovnání — žádoucí je, aby se pořadí v mezinárodní srovnání, co nejvíce shodovalo bez ohledu na výběr indexu. Srovnávat budeme index materiální deprivace EU-SILC publikovaný Eurostatem a index šetření SHARE. Vzhledem k tomu, že Eurostat publikuje index materiální deprivace pouze pro tři věkové skupiny — méně než 18 let, 18–64 let a 65+, zaměříme se v tomto srovnání pouze na osoby starší 65 let. Musíme proto omezit soubor SHARE dat z modulu *gv_deprivation* pouze na osoby starší 65 let. Restrikcí provedeme opět za pomoci proměnné *Rok narození*. Soubor omezíme pouze na pozorování s hodnotou této proměnné nižší nebo rovnou 1948. Do srovnání zahrneme pouze evropské země — z dat SHARE tedy vyřadíme Izrael a dále budeme srovnávat 14 zemí, ve kterých se v roce 2013 šetřila materiální deprivace jak v šetření SHARE tak v EU-SILC.

Obrázek 5.6: Mezinárodní srovnání indexu materiální deprivace SHARE a EU-SILC

Zdroj: Data Eurostat⁸a SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

⁸Material Deprivation rate by age group — EU-SILC survey [online], dostupné z <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tessi082> [cit. 2017-04-10]

Na obrázku 5.6 je pořadí poměrů materiálně deprivovaných osob starších 65 let ve vybraných zemích dle SHARE. Ve srovnání s obrázkem 5.1, kde jsme seřadili vybrané země podle počtu materiálně deprivovaných v celé referenční populaci 50+, vidíme že při zúžení populace se pořadí hlavně na předních pozicích mírně promíchalo. Lucembursko se v této věkové kategorii posunulo na první místo. Osob materiálně deprivovaných starších 65 let je v této zemi pouze 6,3 % oproti 11,9 %, počítáme-li osoby už od 50 let. 65 let je věkem, ve kterém se většinou v Lucembursku odchází do důchodu. Tento rozdíl pravděpodobně souvisí s velmi dobrým sociálním zabezpečením penzistů — příjmy důchodců v Lucembursku jsou nejvyšší v Evropě ⁹.

Za Lucemburskem se s poměrem také kolem 7 % pohybují — Nizozemí, Dánsko a Švédsko. Na konci je pořadí stejné jako u populace 50+ ČR, Španělsko, Slovinsko, Itálie a na úplném konci Estonsko s poměrem více než 60 % deprivovaných osob.

Dále byly do obrázku 5.6 přidány poměry materiálně deprivovaných osob, přepočtené na celou populaci, dle šetření EU-SILC. Index materiální deprivace měřený jak v šetření EU-SILC tak v šetření SHARE je tvořen na základě subjektivního vyhodnocení respondentů. Je tedy otázkou do jaké míry má index vypovídající schopnost. Srovnáme-li dva různé indexy a chceme-li ověřit jejich vypovídající schopnost, měly by dosahovat co nejvíce podobných výsledků. Podíváme-li se na rozdíl v pořadí států dle indexu Eurostatu nedochází až k takovým změnám. Zaměříme-li se na přední pozice, poměry materiálně deprivovaných jsou tak nízké, že můžeme malé změny v pořadí zanedbat. Podle EU-SILC se na první pozici dostává Švédsko s pouhými 1,2 %. Následuje Švýcarsko s hodnotou 1,9 % a Lucembursko, Dánsko a Nizozemí s poměrem nižším než 5 %. Dle EU-SILC má na rozdíl od SHARE větší počet materiálně deprivovaných Německo oproti Francii. Nejvýraznější rozdíl v indexu materiální deprivace je ve Španělsku — podle EU-SILC se cítí obyvatelé Španělska mnohem lépe materiálně zabezpečeni než obyvatelé České republiky. Také Estonsko dopadá dle šetření Eurostatu výrazně lépe než ukazují výsledky SHARE.

Obecně ale různé indexy při posouzení pořadí zemí dle poměrů materiálně deprivovaných osob, nezpůsobují příliš odlišné výsledky. Index materiální deprivace tedy můžeme, dle mého

⁹Srovnání: Důchody u nás a jinde v Evropě (2017) [online], dostupné z <http://portalfinanci.cz/srovnani-duxody-u-nas-a-jinde-v-evrope/> [cit. 2017-04-15]

názoru, považovat v této oblasti za dobrou doplňující charakteristiku materiálního zabezpečení v Evropě.

Dále se z pohledu šetření EU-SILC zaměříme na procenta materiálně deprivovaných v jednotlivých proměnných tohoto indexu pro celou referenční populaci 50+. V roce 2013, ke kterému máme údaje také z projektu SHARE se ještě šetřily údaje pouze ze stávajícího konceptu materiální deprivace. Od roku 2014 se šetří také otázky nového konceptu.

Tabulka 5.6: Procenta materiálně deprivovaných dle jednotlivých položek v šetření Životní podmínky v letech 2013–2015 a šetření SHARE 2013

Položky	2013 ŽP	2013 SHARE	2014	2015
Auto	8,2 %	—	8,4 %	7,7 %
Pračka	0,4 %	—	0,3 %	0,3 %
Barevná TV	0,3 %	—	0,2 %	0,2 %
Telefon	0,3 %	—	0,3 %	0,4 %
Závazky	2,8 %	—	3,4 %	2,4 %
Topení	7,8 %	11,9 %	7,1 %	5,8 %
Maso	14,9 %	4,6 %	13,9 %	12,6 %
Dovolená	41,1 %	40,0 %	38,7 %	33,7 %
Neočekávané náklady	39,3 %	11,8 %	38,0 %	32,7 %
Boty	—	18,2 %	1,4 %	1,5 %
Oblečení	—	25,0 %	7,2 %	7,1 %
Internet	5,3 %	—	5,0 %	3,8 %
Nábytek	—	—	53,5 %	50,5 %
Setkání	—	—	3,4 %	2,3 %
Volný čas	—	—	6,4 %	5,5 %
Útrata	—	—	8,0 %	6,6 %

Zdroj: Data ČSÚ — Životní podmínky 2013–2015 a data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

V tabulce 5.6 máme vyjádřena procenta materiálně deprivovaných v jednotlivých oblastech šetření EU-SILC. Jsou uvedeny údaje za léta 2013–2015 a to z důvodu srovnání také

nových položek indexu materiální deprivace. Dále byl do tabulky přidán sloupec obsahující poměry materiálně deprivovaných dle SHARE. Účelem je srovnání těchto hodnot v obou šetřeních s cílem zhodnocení vypovídající schopnost tohoto ukazatele.

První položkou, která je dotazována v obou šetřeních je proměnná *Topení* — v obou šetřeních je položena stejná otázka: „Můžete si dovolit dostatečně vytápět byt?“. V této položce je rozdíl v poměrech materiálně deprivovaných pouze malý — v šetření SHARE dosahuje 11,9 % a v Životních podmínkách v roce 2013 7,8 %. Důležité je rozlišit, že u SHARE jsou použity pouze výsledky z šetření a údaje z Životních podmínek jsou přepočteny na celou populaci osob starších 50 let. To může být také důvodem pro tento zanedbatelný rozdíl. Téměř shodného výsledku bylo dosaženo v obou šetřeních při dotazování proměnné *Dovolná*. Životní podmínky dosahují hodnoty 41,1 % a SHARE 40 %. Tato proměnná má opět úplně stejnou formulaci v obou šetřeních. V dalších položkách se ale bohužel šetření příliš neshodují. U proměnné *Maso* odpovědělo v SHARE v roce 2013 pouze 4,6 % Čechů negativně. U Životních podmínek dosahuje přepočtená hodnota 14,9 % populace 50+. Otázka je položena shodně v obou šetřeních. Problémem však může být kódování hodnot proměnné *Maso* v šetření SHARE. Tato proměnná „Nejíte maso, ryby nebo kuře častěji než třikrát týdně, protože si to nemůžete dovolit?“ nabývala pouze hodnot:

1 — Nemůžu si dovolit jíst maso častěji než třikrát týdně.

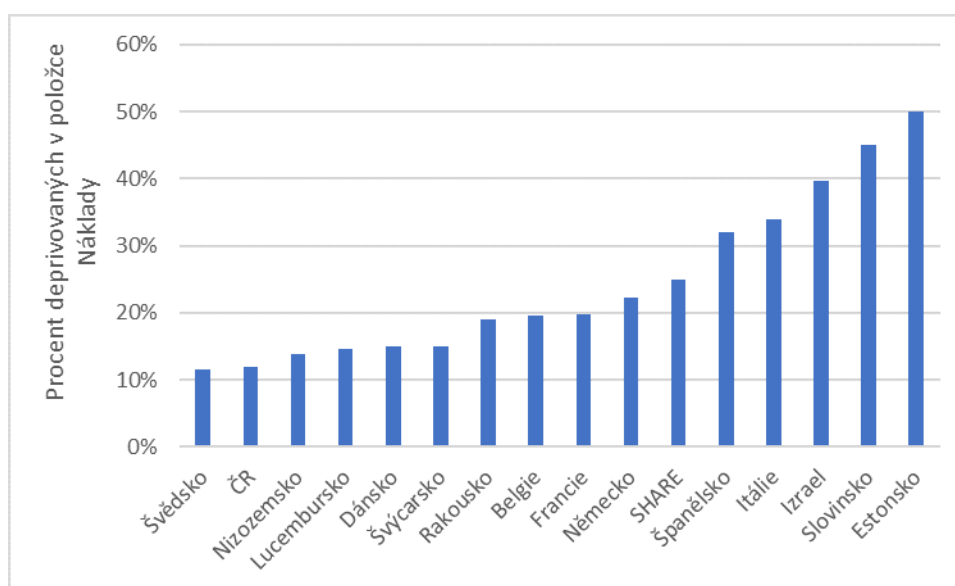
2 — Nejím maso z jiných důvodů.

Ostatní pole byla prázdná. Pouze 141 respondentů odpovědělo, že si danou položku nemůže dovolit z finančních důvodů. Vzhledem k povaze proměnné (maso není v Evropě příliš nadstandardní položkou) bylo usouzeno, že v ostatních případech si respondenti mohou danou položkou dovolit. Bohužel poté nešlo rozlišit chybějící odpovědi. Poměr tedy může být mírně zkreslený.

Rozdíly v proměnných *Boty* a *Oblečení* pravděpodobně vyplývají z různých interpretací těchto proměnných. V SHARE je dotazováno: „V uplynulých dvanácti měsících jste z důvodu snížení vašich životních nákladů na minimum nosili obnošené oblečení respektive boty, protože jste si nemohli dovolit koupit jiné.“ V novém konceptu Životních podmínek jsou položeny tyto otázky: „Můžete si dovolit nahrazovat obnošené oblečení novým?“ a „Můžete si dovolit mít dva páry dobře padnoucích bot?“ Rozdíl mezi otázkou typu „Můžete si dovolit?“ a „Z důvodu

snížení nákladů jste ... “ je dle mého názoru citelný. Pod šetřením životních nákladů si každý představuje něco jiného a každý se snaží šetřit, kde se dá — starší lidé tím spíše. Na druhé straně na otázku „Můžete si dovolit?“ jistě odpoví více lidí ano, přestože daná oblast právě nemusí být tou, do které opravdu investují. Navíc konkrétní otázka z Životních podmínek „Můžete si dovolit mít dva páry bot?“ může odpovídat úplně jiném standardu než „Nutnost nosit obnošené boty, protože si z finančních důvodů nemohu dovolit koupit nové.“

Největší problém ve srovnání ukazatelů materiální deprivace nastává u položky *Neočekávaný náklad*. Dotazováno je, zda si domácnost může dovolit uhradit neočekávaný náklad v Životních podmínkách v roce 2013 ve výši 9 400 a u SHARE 60 % z mediánu čistého příjmu. Tato částka dle osobní korespondence s panem Timem Birkenbachem z projektu SHARE činila v roce 2013 9 000 Kč. Tedy o něco méně, ale nejedná se o výrazný rozdíl. Přesto v šetření SHARE pouze 11,8 % respondentů odpovědělo, že by si z finančních důvodů tento neočekávaný náklad nemohli dovolit. Šetření Životních podmínek vykazuje 39,3 % deprivovaných v této oblasti. Vzhledem k velkému rozdílu v tomto údaji se budeme proměnné *Neočekávaný náklad* z šetření SHARE blíže věnovat. Nejprve se zaměříme na mezinárodní srovnání v této proměnné na obrázku 5.7.

Obrázek 5.7: Mezinárodní srovnání poměrů materiálně deprivovaných v proměnné *Neočekávaný náklad*

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Na obrázku 5.7 můžeme sledovat, že se pořadí zemí dle poměru deprivovaných v proměnné *Neočekávaný náklad* v dané zemi příliš neliší od pořadí v indexu materiální deprivace. Zásadní rozdíl pro zhodnocení proměnné *Neočekávaný náklad* je však právě pro Českou republiku. Přestože se v obecném mezinárodním srovnání umístila spíše na konci, v položce *Neočekávaný náklad* se dostala na druhé místo. Jedním z důvodů by mohla být skutečnost, že celkem 44,8 % respondentů odmítlo na danou otázku odpovědět. Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně citlivou otázku na finanční situaci domácností je pravděpodobné, že se právě ty domácnosti, které si neočekávaný náklad nemohou dovolit rozhodly na otázku neodpovídat. U většiny ostatních zemí se počet chybějících odpovědí pohyboval maximálně do 35 %.

Pro další posouzení hodnoty proměnné *Neočekávaný výdaj* se podíváme do databáze šesté vlny šetření SHARE, která byla zpřístupněna v březnu 2017. Bohužel se v této vlně nenacházejí otázky týkající se materiální deprivace až na výjimky — *Neočekávaný náklad* je jednou z nich. Důležité je poznamenat, že v roce 2015 v šesté vlně byla v této položce dotazována částka 9 700 Kč¹⁰, což odpovídá částce dotazované v Životních podmínkách¹¹. V roce 2015 by mělo 26,2 % respondentů SHARE finanční problém s uhrazením neočekávaného nákladu. Přitom v šesté vlně chybělo v dané proměnné pouze 34,5 % odpovědí. To koresponduje s naší domněnkou, že respondenti, kteří odmítli odpověď na otázku patří právě mezi deprivované v této oblasti. Pokud zjištěnou hodnotu poměru deprivovaných respondentů v šesté vlně SHARE srovnáme s hodnotou z šetření Životních podmínek 32,7 % můžeme dojít k závěru, že rozdíl již není tak markantní.

Pokud bychom po provedené analýze chtěli posoudit kvalitu a srovnatelnost jednotlivých indexů musíme si uvědomit, že srovnání bylo ve výsledku možné jen v málo oblastech. Stačí malá změna v položené otázce viz proměnné *Boty* a *Oblečení* nebo velké množství chybějících odpovědí a výsledky indexů indikují velké rozdíly. Obecně však můžeme říct, že oba indexy dosahují téměř stejných výsledků jak v mezinárodním srovnání tak v posouzení jednotlivých proměnných a můžeme tak indexy považovat za dobré posouzení materiální deprivace.

¹⁰Údaj byl získán z osobní e-mailové korespondence s panem Timem Birkenbachem z projektu SHARE přes e-mailovou adresu info@share-project.org.

¹¹Příjmy a životní podmínky domácností — 2015 [online], dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xb/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-2015> [cit.2017-04-27]

5.5. Faktory ovlivňující materiální deprivaci v ČR

V této podkapitole se zaměříme na faktory, které působí na materiální deprivaci v České republice. Proměnné, které by na počet materiálně deprivovaných mohly mít vliv byly vybrány subjektivně. Budeme zkoumat závislost mezi indexem materiální deprivace a věkem, vliv pohlaví, vliv zaměstnání — jestli ovlivňuje materiální deprivaci skutečnost, zda je respondent zaměstnaný nebo důchodě, vliv počtu osob v domácnosti, nejvyššího dosaženého vzdělání, příjmu domácnosti a zdravotního stavu. Budeme se zabývat individuálními vztahy mezi jmenovanými proměnnými a materiální deprivací. K výpočtům závislosti budeme využívat kontingenčních tabulek, jejichž důkladný teoretický podklad je uveden například v kapitole 8 na stranách 235–276 v [7] nebo v kapitole 4 na stranách 69–108 v [13].

Pro zkoumání závislostí v kontingenčních tabulkách existují ve statistice spousty testů a také různé míry souvislostí. Výběr vhodných statistik nebo testů závisí na typu proměnných, počtu kategorií a také na směru závislosti (jestli nás zajímá jednostranná závislost — asymetrické míry nebo oboustranná — symetrické míry). V našem případě se budeme zabývat proměnnými, které ovlivňují index materiální deprivace, který je proměnnou ordinální a dichotomickou, což znamená, že nabývá pouze dvou hodnot 0 a 1. Dle výsledků v tabulce 5.4 a také z obrázku 5.2 je patrné, že materiální deprivace není normálně rozdělená — její rozdělení je kladně zešikmené a špičatější než normální rozdělení. Z těchto důvodů budeme pro analýzu korelace mezi jednotlivými proměnnými užívat Spearmanův korelační koeficient, který je neparametrickým koeficientem, což právě znamená, že není nutné dodržení normality a navíc dokáže tento koeficient vysvětlit i nelineární vztahy mezi proměnnými. Ve výstupech budeme pro srovnání uvádět také Pearsonův korelační koeficient [8] (str. 274).

Většina vybraných proměnných, u kterých budeme zkoumat vzájemný vztah k materiální deprivaci je také ordinálního charakteru až na proměnné pohlaví a zaměstnání, které jsou nominální. V tomto případě tedy zkoumáme závislost ordinální proměnné na nominální. Při kvantifikaci závislosti materiální deprivace na pohlaví a zaměstnání bude kromě korelačního koeficientu přihlíženo také ke Goodmanovu-Kruskalovu Lambda, Goodmanovu-Kruskalovu Tau a koeficientu neurčitosti. Všechny tyto koeficienty ukazují do jaké míry četnosti kategorií nezávislé proměnné dokáží předvídat četnosti kategorie závislé proměnné. Hodnoty lze interpretovat tak, že vyjadřují míru redukce chyb při předpovědi hodnot z nezávislé proměnné na

hodnoty závislé proměnné. Goodmanovo-Kruskalovo Lambda je založeno přímo na výpočtu proporcionální redukce chyby, Goodmanovo-Kruskalovo Tau je založeno na principu analýzy rozptylu s použitím nominálního rozptylu a koeficient neurčitosti (někdy také nazývaný informační koeficient) je obdoba koeficientu Tau založená na jiné míře variability — entropii. Lambda a koeficient neurčitosti mají symetrickou i asymetrickou podobu, Tau pouze asymetrickou. Všechny tři charakteristiky nabývají hodnot z intervalu $\langle 0, 1 \rangle$, přičemž 0 identifikuje nezávislost a hodnoty blízké 1 závislost sledovaných proměnných, více k problematice naleznete v [13] nebo [17].

Než přistoupíme k první analýze závislosti, je potřeba upravit základní soubor dat z modulu `gv_deprivation`. Do modulu byly přidány všechny proměnné, jejichž vliv na materiální deprivaci budeme v této kapitole zkoumat. Dále byla přidána proměnná *Respondent domácnosti* z modulu *Technical variables*, který obsahuje některé pomocné proměnné pro výpočty. Tato proměnná nabývá hodnoty 1 v případě, že se jedná o respondenta, který odpovídá na otázky týkající se domácnosti a 0 v opačném případě. Proměnná byla přidána z důvodu omezení souboru hodnot materiální deprivace pouze na odpovídající respondenty. Jak již bylo zmíněno v sekci 3.2 na straně 23, na otázky týkající se materiální deprivace odpovídá vždy pouze zástupce domácnosti a odpovědi jsou převedeny na všechny ostatní členy domácnosti. Aby se předešlo zkreslení výpočtů, budeme dále analyzovat pouze odpovědi příslušných respondentů. Vyřadíme proto ze souboru všechna pozorování s hodnotou proměnné *Respondent domácnosti* rovnou 0. Na závěr omezíme soubor pouze na pozorování z České republiky.

Nyní můžeme přistoupit k první analýze a sice závislosti materiální deprivace na pohlaví. K tomu je potřeba nejdříve uspořádat údaje do kontingenční tabulky, která je na obrázku 5.8. Výstup kontingenční tabulky byl převzat přímo z SPSS. Z důvodu zachování původního formátování SPSS pro lepší přehlednost byla tabulka vložena do L^AT_EXu jako obrázek. Dále v práci budou všechny výstupy z SPSS označovány jako obrázky.

V tabulce na obrázku 5.8 jsou uvedeny absolutní četnosti v jednotlivých kategoriích, relativní četnosti z celku a relativní četnosti dle jednotlivých proměnných.

			Materiální deprivace		Celkem
			,00	1,00	
Pohlaví	Muž	Počet	728	242	970
		% dle pohlaví	75,1%	24,9%	100,0%
		% dle materiální deprivace	36,2%	26,3%	33,1%
		% z celkem	24,8%	8,3%	33,1%
	Žena	Počet	1283	677	1960
		% dle pohlaví	65,5%	34,5%	100,0%
		% dle materiální deprivace	63,8%	73,7%	66,9%
		% z celkem	43,8%	23,1%	66,9%
Celkem		Počet	2011	919	2930
		% dle pohlaví	68,6%	31,4%	100,0%
		% dle materiální deprivace	100,0%	100,0%	100,0%
		% z celkem	68,6%	31,4%	100,0%

Obrázek 5.8: Kontingenční tabulka absolutních a relativních četností pro proměnné pohlaví a materiální deprivace

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Dle údajů v tabulce na obrázku 5.8 v šetření SHARE v roce 2013 odpovědělo na příslušné otázky týkající se materiální deprivace celkem 2 930 respondentů, z čehož bylo 970 mužů tj. 33,1 % z celku a 1 960 žen. Pro srovnání celkem se šetření účastnilo v ČR 2 318 mužů tj. 41,1 % z celku a 3 328 žen. Více tedy na otázky o materiální deprivaci odpovídaly ženy. Celkem bylo 242 mužů tj. 8,3 % z celkového počtu respondentů a 24,9 % ze všech mužů, kteří odpovídali na dané otázky označeno za materiálně deprivované. Materiálně deprivovaných žen bylo 677 tj. 23,1 % z celkového počtu respondentů a 34,5 % ze všech žen. Existuje vztah mezi mírou materiální deprivace a pohlavím *Respondenta domácnosti*?

V tabulkách 5.9 a 5.10 jsou uvedeny příslušné koeficienty závislosti na základě, kterých se pokusíme na otázku odpovědět.

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^d	Approx. Sig.
Lambda	Symetrický	,000	,000	. ^b	. ^b
	Pohlaví závisle proměnná	,000	,000	. ^b	. ^b
	Materiální deprivace závisle proměnná	,000	,000	. ^b	. ^b
Goodman-Kruskalovo tau	Pohlaví závisle proměnná	,009	,003		,000 ^c
	Materiální deprivace závisle proměnná	,009	,003		,000 ^c
Koefficient neurčitosti	Symetrický	,008	,003	2,700	,000 ^e
	Pohlaví závisle proměnná	,008	,003	2,700	,000 ^e
	Materiální deprivace závisle proměnná	,008	,003	2,700	,000 ^e

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Cannot be computed because the asymptotic standard error equals zero.

c. Based on chi-square approximation

d. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

e. Likelihood ratio chi-square probability.

Obrázek 5.9: Charakteristiky závislosti pohlaví a materiální deprivace

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearsonův korel. koef	,097	,018	5,290	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearmanův korel. koef	,097	,018	5,290	,000 ^c
Počet validních hodnot		2930			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Obrázek 5.10: Korelační koeficienty pro proměnné pohlaví a materiální deprivace

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Vzhledem k tomu, že všechny příslušné koeficienty nabývají hodnot velmi blízkých 0 je patrné, že mezi proměnnými materiální deprivace a pohlaví neexistuje téměř žádný vztah. Přesto došlo k zamítnutí všech testů o nezávislosti, které jsou založeny na nulové hypotéze

o nulovosti jednotlivých koeficientů. U koeficientů v tabulce na obrázku 5.9 bylo rozhodnuto na základě chí-kvadrát rozdělení příslušných statistik a u korelačních koeficientů na základě aproximace Studentova rozdělení příslušných statistik na normované normální rozdělení. Hodnoty jednotlivých statistik testů o nezávislosti jsou uvedeny ve sloupcích *Approx. T*. Zamítnutí hypotéz o nezávislosti přes velmi nízké hodnoty jednotlivých koeficientů, které spíše identifikují nezávislost, je pravděpodobně způsobeno velikostí výběru.

Proměnná materiální deprivace tedy dle výsledků na obrázcích 5.9 a 5.10 není ovlivněna proměnnou pohlaví.

Další proměnnou nominálního typu je vliv zaměstnání na materiální deprivaci. K této analýze byla využita proměnná z modulu Employment & Pensions, ve které se dotazovalo, zda je respondent zaměstnaný, nezaměstnaný, v důchodě, v domácnosti nebo dlouhodobě nemocný. Pro zjištění vlivu na materiální deprivaci byly rozlišeny pouze dvě kategorie této proměnné a to, jestli je respondent zaměstnaný (započítáno je i podnikání případně zaměstnání v rodinné firmě) a nebo v důchodu. Vzhledem k obdobnému řešení jako v předcházejícím případě si v textu již uvedeme pouze výsledky jednotlivých koeficientů v tabulce 5.7. Výstupy jsou uvedeny v příloze 3.

Tabulka 5.7: Výsledky analýzy vlivu zaměstnání na materiální deprivaci

Proměnná	Spearman	Sig.	Lambda	Sig.	G-K Tau	Sig.	Koef. neurč.	Sig.
Zaměstnání	-0,077	0,000	0,000	x	0,006	0,000	0,005	0,000

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

V tabulce vidíme, že hodnoty všech koeficientů jsou opět velmi blízké 0. Můžeme proto říct, že to zda je respondent zaměstnaný nebo v důchodu neovlivňuje materiální deprivaci. U všech koeficientů přesto došlo k zamítnutí testu o nezávislosti. To je zde ale pravděpodobně stejně jako v minulém případě způsobeno velkým rozsahem souboru.

Další vybrané proměnné pro posouzení vlivu na materiální deprivaci jsou ordinálního charakteru. V tomto případě je nutné použít pro analýzu vztahů jiné míry, než u nominálních proměnných. Vzhledem k tomu, že nás zajímá jednostranná závislost zvolených proměnných na materiální deprivaci využijeme u ordinálních proměnných asymetrické míry Somersovo d. Mezi symetrické míry patří — Goodmanovo-Kruskalovo Gama a Kendallovo Tau. Všechny

tyto míry jsou založeny na pořadí dvojic objektů. Rozlišujeme *konkordantní* a *diskordantní* páry. Jestliže jsou ve sledované dvojici pozorování u jednoho z nich hodnoty u obou sledovaných proměnných vyšší než u druhého označíme tento pár jako *konkordantní*. V případě, kdy je hodnota v jednom pozorování u jedné proměnné vyšší a u druhé nižší označíme pár jako *diskordantní*. V ostatních případech, kdy jsou hodnoty u jedné z proměnných nebo u obou stejné pro dvě pozorování označujeme páry jako *vázané*. Rozlišujeme páry vázané podle 1. proměnné, podle 2. proměnné a podle obou proměnných. Asymetrická podoba Somersova d je vypočítána na základě vztahu

$$d_{Y|X} = \frac{C - D}{C + D + T_Y},$$

kde C značí počet konkordantních párů, D počet diskordantních a T_Y počet párů, které obsahují stejnou hodnotu vysvětlované proměnné Y , ale různou hodnotu vysvětlující proměnné X . Somersovo d nabývá hodnot z intervalu $\langle -1, 1 \rangle$, kde 0 znamená nezávislost a hodnoty blízké 1 nebo -1 identifikují přímou nebo nepřímou závislost [17].

Nejprve se budeme zabývat otázkou, zda existuje vztah mezi nejvyšším dosaženým vzděláním a materiální deprivací. Využijeme proměnné z modulu `gv_isced`, která identifikuje nejvyšší dosažené vzdělání respondenta dle mezinárodní klasifikace ISCED 97. V tabulce 5.8

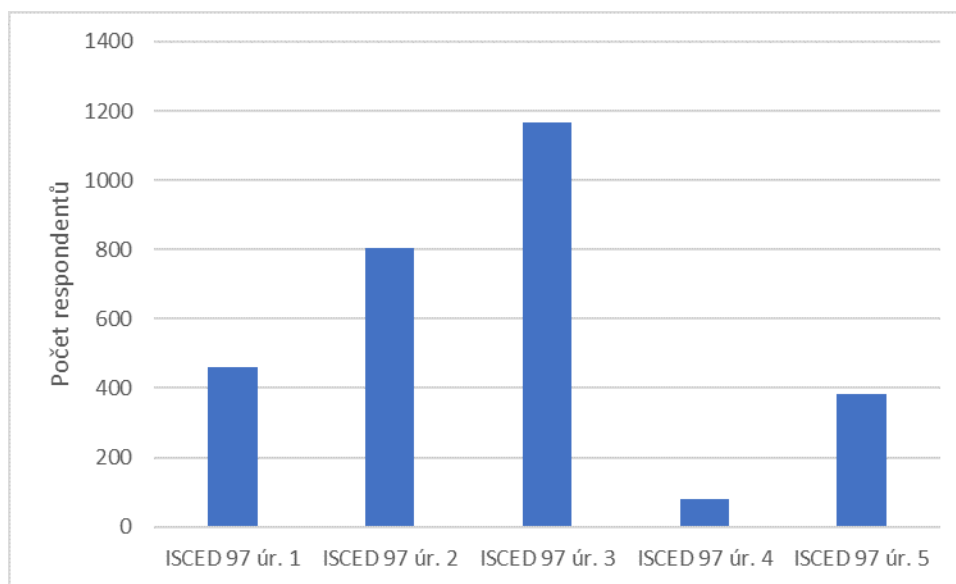
Tabulka 5.8: Úrovně vzdělání dle ISCED 97

Úroveň vzdělání	Název úrovně	V ČR odpovídá
ISCED 0	Preprimární vzdělání	Mateřská škola
ISCED 1	Primární vzdělání	První stupeň základní školy
ISCED 2	Nižší sekundární vzdělání	Druhý stupeň ZŠ
ISCED 3	Vyšší sekundární vzdělání	Střední škola
ISCED 4	Postsekundární neterciární vzdělání	Pomaturitní studium
ISCED 5	Terciární vzdělání — první stupeň	magisterský VŠ titul
ISCED 6	Terciární vzdělání — druhý stupeň	vědecké tituly na VŠ

Zdroj: ČSÚ¹²

¹²Metodika — Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED 97, dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/metodika_mezinarodni_klasifikace_vzdelani_isced_97[cit.2017-04-28]

jsou uvedeny jednotlivé úrovně vzdělání dle klasifikace ISCED 97. Pro potřeby naší analýzy vztahu mezi vzděláním a materiální deprivací se budeme zabývat pouze kategoriemi 1 až 5. V kategoriích 0 a 6 bylo pouze málo pozorování, a proto byli respondenti bez vzdělání přiřazeni do úrovně ISCED 1 a respondenti s úrovní 6 do ISCED 5. Zastoupení ve sledovaných úrovních je na obrázku 5.11.

Obrázek 5.11: Počty osob s nejvyšším dosaženým vzděláním v úrovních klasifikace ISCED

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Nejvíce respondentů šetření SHARE má vzdělání v úrovni 3, což odpovídá dokončení střední školy. Zajímavý je poměrně vysoký počet osob s dokončením maximálně prvního stupně základní školy, což je však způsobeno věkem respondentů — nejvíce takových osob v souboru je narozeno v období druhé světové války.

Pro přehlednost si uvedeme pouze zjednodušenou kontingenční tabulku obsahující absolutní a relativní četnosti a relativní četnosti dle proměnné nejvyšší dosažené vzdělání.

			Materiální deprivace		Celkem
			,00	1,00	
Nejvyšší dosažené vzdělání respondenta	ISCED-97 1	Počet	237	224	461
		% z respondentů s touto úrovní vzdělání	51,4%	48,6%	100,0%
		% z celku	8,2%	7,7%	15,9%
	ISCED-97 2	Počet	505	298	803
		% z respondentů s touto úrovní vzdělání	62,9%	37,1%	100,0%
		% z celku	17,5%	10,3%	27,8%
	ISCED-97 3	Počet	855	310	1165
		% z respondentů s touto úrovní vzdělání	73,4%	26,6%	100,0%
		% z celku	29,6%	10,7%	40,3%
	ISCED-97 4	Počet	66	15	81
		% z respondentů s touto úrovní vzdělání	81,5%	18,5%	100,0%
		% z celku	2,3%	0,5%	2,8%
	ISCED-97 5	Počet	326	57	383
		% z respondentů s touto úrovní vzdělání	85,1%	14,9%	100,0%
		% z celku	11,3%	2,0%	13,2%
Celkem	Počet	1989	904	2893	
	% z respondentů s touto úrovní vzdělání	68,8%	31,2%	100,0%	
	% z celku	68,8%	31,2%	100,0%	

Obrázek 5.12: Kontingenční tabulka pro proměnné materiální deprivace a nejvyšší dosažené vzdělání

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

V tabulce na obrázku 5.12 lze vidět snižující se poměr materiálně deprivovaných se zvyšující se úrovní vzdělání, což by mohlo identifikovat závislost těchto dvou proměnných. Hodnoty Somersova d a korelačních koeficientů, uvedené v tabulkách na obrázcích 5.13 a 5.14 sice závislost identifikují ale ne příliš významnou.

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Somersovo d	Symetrická	-,196	,016	-12,272	,000
	Nejvyšší dosažené vzdělání je závislou proměnnou	-,262	,021	-12,272	,000
	Materiální deprivace je závislou proměnnou	-,157	,013	-12,272	,000

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Obrázek 5.13: Hodnoty Somersova d pro určení vlivu nejvyššího dosaženého vzdělání na materiální deprivaci

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearsonův korel. koef.	-,217	,017	-11,981	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearmanův korel. koef.	-,221	,018	-12,176	,000 ^c
Počet validních hodnot		2893			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Obrázek 5.14: Korelační koeficienty pro proměnné nejvyšší dosažené vzdělání a materiální deprivace

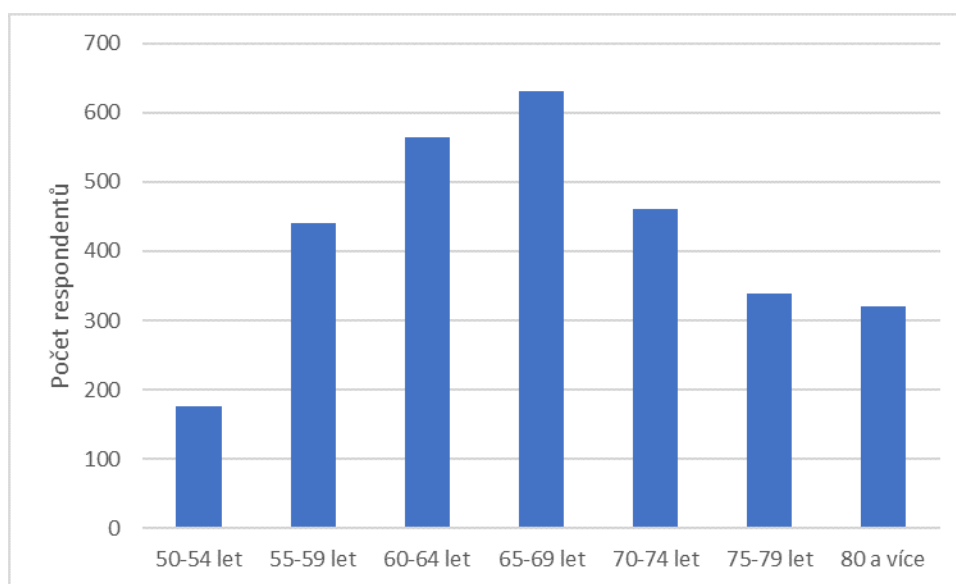
Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

O síle závislosti rozhodneme na základě Somersova d, které kvantifikuje asymetrickou sílu závislosti nejvyššího dosaženého vzdělání na materiální deprivaci. Dosahuje hodnoty $-0,157$, která znamená spíše nízkou sílu nepřímé závislosti, což potvrzuje také nízká hodnota Spearmanova korelačního koeficientu. Vzdělání tedy materiální deprivaci ovlivňuje, ale jen velmi málo.

Dále se budeme zabývat analýzou závislosti materiální deprivace a věku, počtu členů domácnosti, příjmu a zdravotního stavu respondentů. Vzhledem k tomu, že výpočty měr závislosti budou nadále stejné jako v předcházejícím případě nebudeme již dále uvádět tabulky

s mírami závislostí v textu, jsou ale uvedeny v přílohách. V textu se zaměříme nejdříve na popis vybraných proměnných pro kvantifikaci závislosti a poté v tabulce 5.9 na straně 59 ucelený přehled jednotlivých výsledků a následně komentář k dosaženým výsledkům.

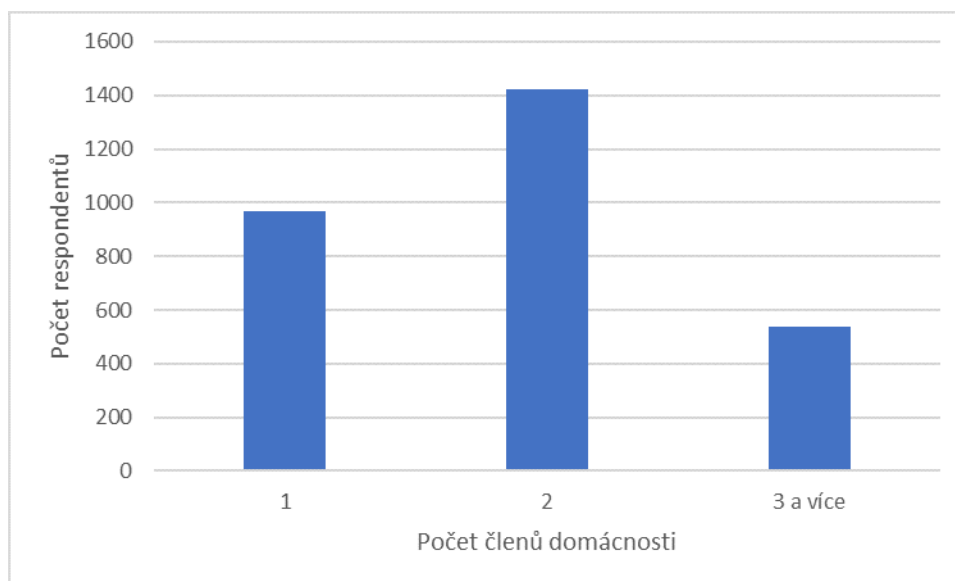
Nejprve se zaměříme na určení vlivu věku na materiální deprivaci. Pokusíme se zjistit, zda počty materiálně deprivovaných ovlivňuje rozdělení respondentů do věkových kategorií po pěti letech. Na obrázku 5.15 je zobrazeno rozdělení počtu respondentů do těchto kategorií. Vzhledem k malému počtu respondentů starších 80 let byly následující věkové kategorie sloučeny do jedné.

Obrázek 5.15: Počty respondentů dle pětiletých věkových kategorií

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Další zkoumanou proměnnou bude počet členů v domácnosti. V tomto případě nás zajímá hlavně, zda ovlivňuje materiální deprivaci to, jestli respondent žije v domácnosti sám, v páru nebo s více členy. Proměnná *Velikost domácnosti* z úvodního modulu Coverscreen byla rozdělena do těchto tří kategorií. A následně analyzovaná za pomoci kontingenční tabulky, kterou naleznete v příloze 5. Na obrázku 5.16 je znázorněn počet respondentů v jednotlivých kategoriích.

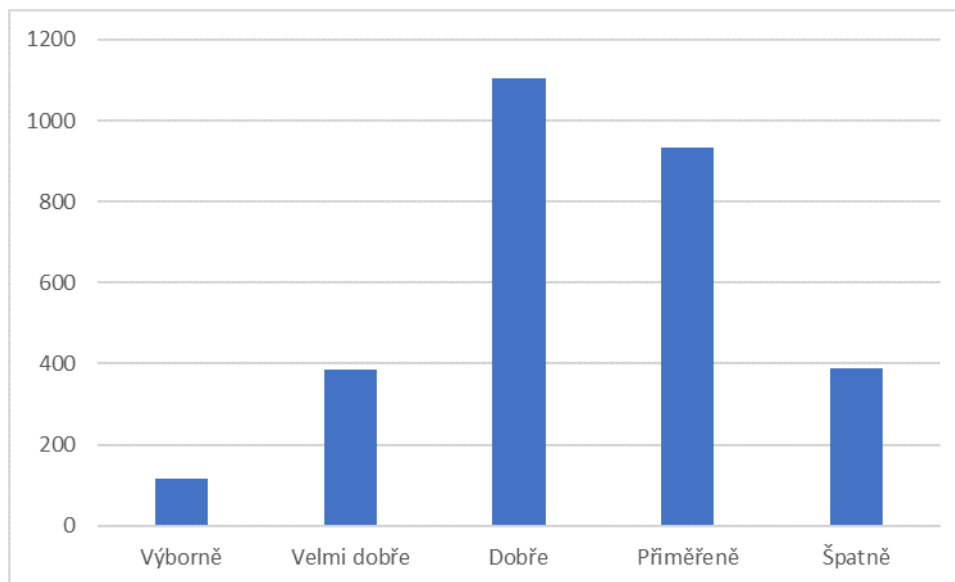

Obrázek 5.16: Počty respondentů dle počtu členů domácností

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Dále se pokusíme posoudit vliv příjmu domácnosti na materiální deprivaci. K výpočtu byla využita proměnná *Průměrný měsíční příjem domácnosti v uplynulém roce* z modulu Household Income. Tato proměnná byla rozdělena na tři kategorie podle počtu respondentů spadajících do dané příjmové kategorie. Mělo by se tedy jednat o souměrné kategorie. Zároveň by se dalo rozlišit tyto kategorie na ty, co mají nízký příjem (do 14 000 Kč), domácnosti s průměrným příjmem (do 22 500 Kč) a domácnosti s nadprůměrným příjmem (vyšším než 22 500 Kč).

Poslední zkoumanou závislostí bude závislost materiální deprivace na zdravotním stavu respondentů. K výpočtu zde byla použita proměnná *Zdraví* z modulu Physical Health. Jedná se o obecnou otázku na úvod tohoto modulu a dotazováno je, jak by respondent sám ohodnotil svůj zdravotní stav. Proměnná nabývá hodnot *Výborně*, *Velmi dobře*, *Dobře*, *Přiměřeně* a *Špatně*. Zastoupení jednotlivých odpovědí je na obrázku 5.17.

Obrázek 5.17: Počty respondentů dle odpovědi na otázku o zdravotním stavu

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Tabulka 5.9: Výsledky analýzy individuálních závislostí mezi materiální deprivací a věkem, počtem členů domácnosti, příjmem domácnosti a zdravotním stavem

Proměnná	Spearman	Sig.	Somersovo d	Sig.
Věk	−0,018	0,336	−0,011	0,341
Počet členů domácnosti	−0,054	0,003	−0,043	0,005
Příjem domácnosti	−0,265	0,000	−0,204	0,000
Zdravotní stav	−0,217	0,000	−0,154	0,000

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Z tabulky 5.9 můžeme usoudit, že věk neovlivňuje materiální deprivaci, což bylo v tomto jediném případě dokázáno i testem o nezávislosti. Stejně tak nemá na deprivaci téměř žádný vliv ani proměnná počet členů v domácnosti. Proměnná příjem domácností má nízký nepřímý vztah k materiální deprivaci, což znamená, že domácnosti s vyšším příjmem trpí materiální deprivací méně než domácnosti s nižším příjmem. Určitý vliv byl také identifikován u proměnné zdravotní stav. Čím se lidé cítí zdravotně lépe, tím méně jich je materiálně deprivovaných.

6. Analýza sociální deprivace v ČR dle SHARE

V přecházející kapitole jsme provedli analýzu materiální deprivace z několika pohledů. O podobnou analýzu se pokusíme také u charakteristiky sociální deprivace.

6.1. Srovnání sociální deprivace v ČR a dalších zemích šetření SHARE

Nejprve se stejně jako u materiální deprivace zaměříme na mezinárodní srovnání zemí z šetření SHARE. Index sociální deprivace vypovídá o stavu okolí v jakém respondenti žijí a na otázky týkající se jejich spokojenosti s běžnými aktivitami v jejich životě. Jaké je postavení České republiky mezi ostatními státy ze šetření SHARE? Jsou naši občané starší 50 let spokojeni se svým sociálním prostředím méně než v jiných zemích?

Pro odpovědi na tyto otázky je opět nejdříve potřeba upravit základní soubor dat z modulu `gv_deprivation`. Přidání proměnné *Rok narození* a omezení souboru na pozorování respondentů starších 50 let je stejné jako u materiální deprivace.

Tabulka 6.1: Charakteristiky sociální deprivace dle šetření SHARE

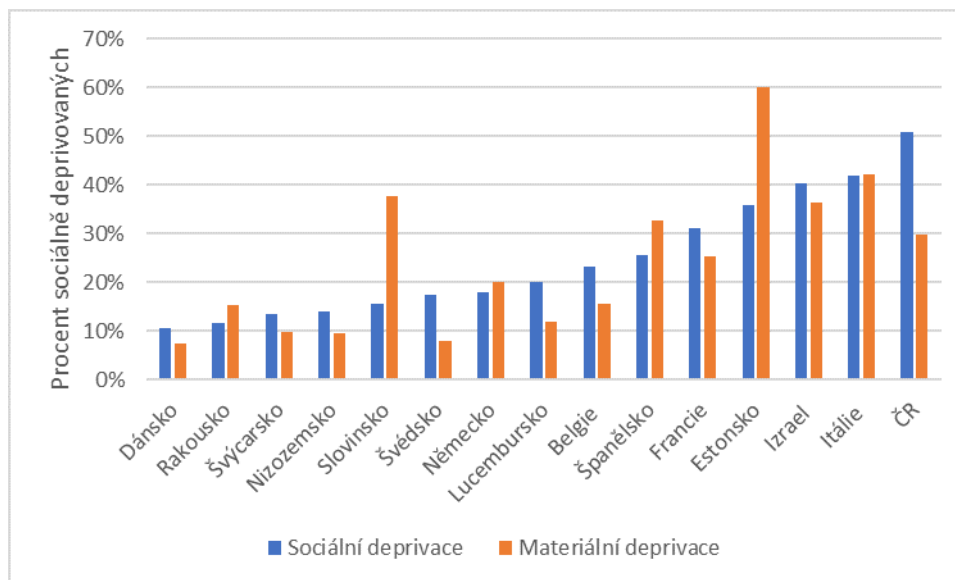
Počet respondentů celkem	65 224
Chybějící hodnoty	8 549 (tj. 13,1 %)
Validní hodnoty	56 675
Počet deprivovaných	14 171
Počet nedeprivovaných	42 504
75% kvantil	0,22550

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Dále očistíme soubor dat o chybějící hodnoty sociální deprivace. Odpovědi na otázky týkající se sociální deprivace chyběly u 13,1 % respondentů. To je o 2,3 % více než u materiální deprivace. V očištěném souboru byl vypočten 75% kvantil, který u sociální deprivace dosahuje hodnoty 0,22550. Tento kvantil je opět prahovou hodnotou pro rozdělení respondentů na sociálně deprivované a nedeprivované. Vytvoříme proměnnou *depsocC*, pomocí které určíme sociálně deprivované a nedeprivované respondenty. Ty jejichž vážený součet položek sociální deprivace nabývá hodnoty menší nebo rovné prahové hodnotě 0,2255 označíme 0 jako sociálně

nedeprivované, ostatní 1 za sociálně deprivované. Absolutní počty v obou kategoriích jsou uvedeny v tabulce 6.1.

Srovnání zemí od té nejméně „sociálně deprivované“ po nejvíce je na obrázku 6.1.

Obrázek 6.1: Mezinárodní srovnání zemí zúčastněných v páté vlně šetření SHARE dle poměrů sociálně a materiálně deprivovaných

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Česká republika je na tom v mezinárodním srovnání bohužel úplně nejhůře. Dle mého názoru to pravděpodobně souvisí s povahou našeho národa. Zdá se mi, že spousta lidí v mém okolí a tím spíše těch starších je neustále s něčím nespokojená. V ČR je dle šetření SHARE více než 50 % osob starších 50 let nespokojených se svým sociálním zázemím. Následují Itálie a Izrael s hodnotami kolem 40 %, Estonsko s 36 % nespokojených respondentů a dále Francie s 31 % nespokojených. Nejlépe se dle srovnání sociální deprivace umístilo Dánsko a Rakousko s hodnotami kolem 10 %. Podrobné informace o datech dle jednotlivých zemí jsou v tabulce 6.2. Do obrázku 6.1 byly pro srovnání přidány také poměry materiálně deprivovaných z obrázku 5.1. Zajímá nás, jestli existuje vztah mezi materiální a sociální deprivací a sice v tomto případě, jestli jsou poměry materiálně a sociálně deprivovaných podobné nebo různé. U většiny zemí jsou hodnoty opravdu velmi podobné. Výjimkou jsou Slovinsko a Estonsko, u kterých bylo velké množství materiálně deprivovaných a v charakteristice sociální

deprivace dopadly obě země mnohem lépe. Slovinsko se dokonce ze 14. místa v materiální deprivaci přesunulo na 5. místo v sociální deprivaci. Zatímco v Estonsku je více než 60 % osob z šetření SHARE materiálně deprivovaných, sociálně deprivovaných je pouze 36 %. Méně sociálně deprivovaných než materiálně je ještě také ve Španělsku.

Opačný jev — tedy více sociálně deprivovaných než materiálně je nejpatrnější právě u České republiky. Velký rozdíl je také ve Švédsku, kde je více než dvojnásobek počtu materiálně deprivovaných sociálně deprivovaných.

Tabulka 6.2: Sociální deprivace dle země

Země	Respondentů	% z celku	Validní	v %	SD	v %
Dánsko	4 063	6,2%	3 627	89,3%	386	10,6%
Rakousko	4 311	6,6%	4 074	94,5%	475	11,7%
Švýcarsko	3 002	4,6%	2 816	93,8%	378	13,4%
Nizozemsko	4 123	6,3%	3 474	84,3%	486	14,0%
Slovinsko	2 924	4,5%	2 653	90,7%	416	15,7%
Švédsko	4 516	6,9%	4 007	88,7%	698	17,4%
Německo	5 622	8,6%	4 923	87,6%	879	17,9%
Lucembursko	1 591	2,4%	1 500	94,3%	302	20,1%
Belgie	5 552	8,5%	4 923	88,7%	1 135	23,1%
Španělsko	6 597	10,1%	5 527	83,8%	1 407	25,5%
Francie	4 432	6,8%	4 054	91,5%	1 260	31,1%
Estonsko	5 700	8,7%	5 184	90,9%	1 856	35,8%
Izrael	2 568	3,9%	1 701	66,2%	688	40,4%
Itálie	4 675	7,2%	4 141	88,6%	1 736	41,9%
ČR	5 548	8,5%	4071	73,4%	2 069	50,8%
Celkem	65 224	100%	56 675	X	14 171	X

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

V tabulce 6.2 jsou uvedeny počty respondentů ve všech zemích, procento respondentů v dané zemi ku celkovému počtu pozorování, dále počet a procento validních (nechybějících) hodnot a počty a procenta sociálně deprivovaných. Zajímá nás hlavně počet validních hodnot.

Při pohledu na tabulku vidíme, že v ČR byl zaznamenán hned po Izraeli největší počet chybějících hodnot.

Dále si stejně jako u materiální deprivace vypočítáme 75% kvantily rozdělení hodnot sociální deprivace dle jednotlivých zemí. Zajímá nás, které země přispívají k navýšení celkového počtu sociálně deprivovaných a které naopak tento počet snižují.

Tabulka 6.3: 75% kvantily rozdělení hodnot sociální deprivace v zemích šetření SHARE a počty sociálně deprivovaných dle těchto hodnot

Země	75% kvantil	SD dle země
Dánsko	0,11209	906
Rakousko	0,16616	1019
Švýcarsko	0,13166	662
Nizozemsko	0,13166	818
Slovinsko	0,19684	685
Švédsko	0,15181	1011
Německo	0,20184	1222
Lucembursko	0,20828	403
Belgie	0,20828	1387
Španělsko	0,23072	1404
Francie	0,28153	1013
Estonsko	0,33272	1296
Izrael	0,3549 1	422
Itálie	0,37458	1171
ČR	0,37458	1164
Celkem SHARE	0,22550	14583

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

V tabulce 6.3 vidíme, že pomyslná hranice mezi zeměmi s menším počtem sociálně deprivovaných než je průměr šetření SHARE a s větším počtem je mezi Belgií a Španělskem. Španělsko již spadá mezi země s horším sociálním prostředím ohodnoceným indexem sociální deprivace SHARE. Mezi další takové země patří Francie, Estonsko, Izrael, Itálie a Česká

republika.

V tabulce 6.4 jsou uvedeny statistické charakteristiky souborů hodnot sociální deprivace. Budeme srovnávat Českou republiku, celý soubor SHARE a Dánsko na prvním místě srovnání.

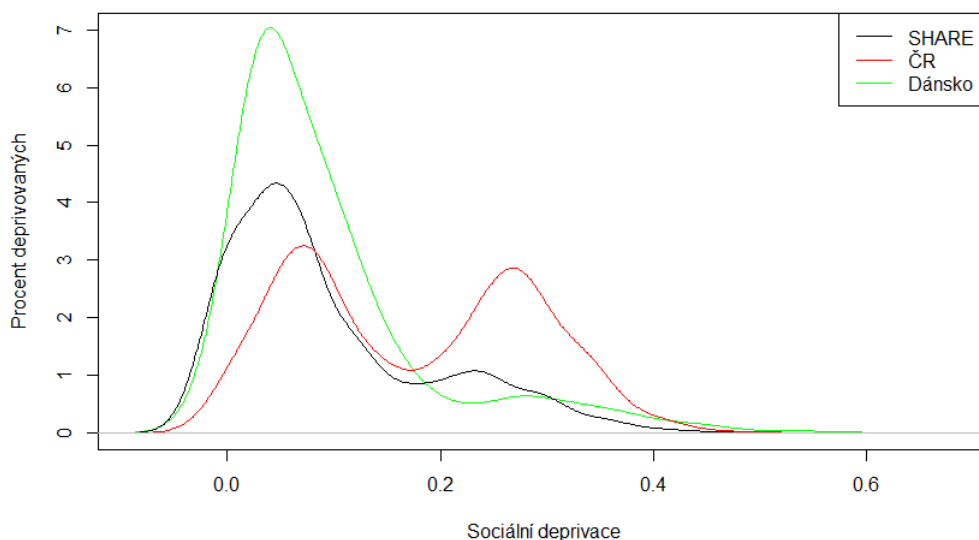
Tabulka 6.4: Základní statistické charakteristiky sociální deprivace v ČR ve srovnání s celým souborem dat dle šetření SHARE a Dánskem

	ČR	SHARE	Dánsko
Validní	4 071	56 667	3 627
Chybějící	1 477	8 549	436
Minimum	0	0	0
Počet (%) min hodnot	25 (0,6%)	1 407 (2,5%)	191 (5,3%)
Maximum	0,80630	0,91238	0,59551
Počet max hodnot	1	1	1
25% kvantil	0,12644	0,07519	0,03307
Průměr	0,24777	0,17099	0,09386
Směrodatná odch.	0,14394	0,13718	0,09527
Medián	0,24293	0,13166	0,06997
Šikmost	0,18153	1,14682	1,99110
Špičatost	-1,11472	0,64542	3,96274

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Minimální hodnota je u všech srovnávaných souborů dat v tabulce 6.4 rovna 0. Na rozdíl od materiální deprivace však této minimální hodnoty dosahuje jen malé množství pozorování. V celém souboru je pouze 1 407 respondentů naprosto spokojených ve všech oblastech zkoumání indexu sociální deprivace. Tento nízký počet nulových hodnot je pravděpodobně způsoben větším počtem sledovaných položek u sociální deprivace — je vyšší pravděpodobnost, že je respondent deprivován alespoň v jedné položce. Proto byly do tabulky přidány hodnoty 25% kvantilů rozdělení hodnot. Zajímá nás jaké maximální hodnoty dosahuje lepší čtvrtina souboru. Tato hodnota je u Dánska i u SHARE velmi blízká nule. V České republice dosahuje hodnoty kolem 0,13, což také není tak špatný výsledek. Ve váženém součtu polo-

žek sociální deprivace se může jednat o jednu až dvě položky. Naopak žádný z respondentů není deprivován ve všech položkách, což dokazuje maximum v celém SHARE rovné 0,91238, v Dánsku je toto maximum rovné 0,59551 a v České republice 0,8063. Každé z těchto maximálních hodnot dosáhl vždy pouze jeden respondent. Průměr a medián jsou v České republice velmi blízké hodnoty, což znamená, že počet hodnot v souboru je rovnoměrně rozdělen kolem této hodnoty. Šikmost je blízká nule a odpovídá blízkosti mediánu a průměru, rozdělení hodnot by mělo být symetricky rozděleno podle této hodnoty. Zároveň šikmost blízká nule odpovídá podobnosti s normálním rozdělením. Špičatost je záporná, což značí plošší rozdělení než normální. Nejčastější hodnota u Dánska je stejná jako u souboru SHARE dat. Obě rozdělení mají kladnou šikmost vyšší než 1, což značí šikmější rozdělení než normální a špičatost u Dánska je velmi vysoká a kladná, což znamená špičaté rozdělení a u SHARE je blízko 0, což by odpovídalo téměř špičatosti normálního rozdělení.

Obrázek 6.2: Jádrové odhady hustot rozdělení sociální deprivace SHARE, ČR a Dánska

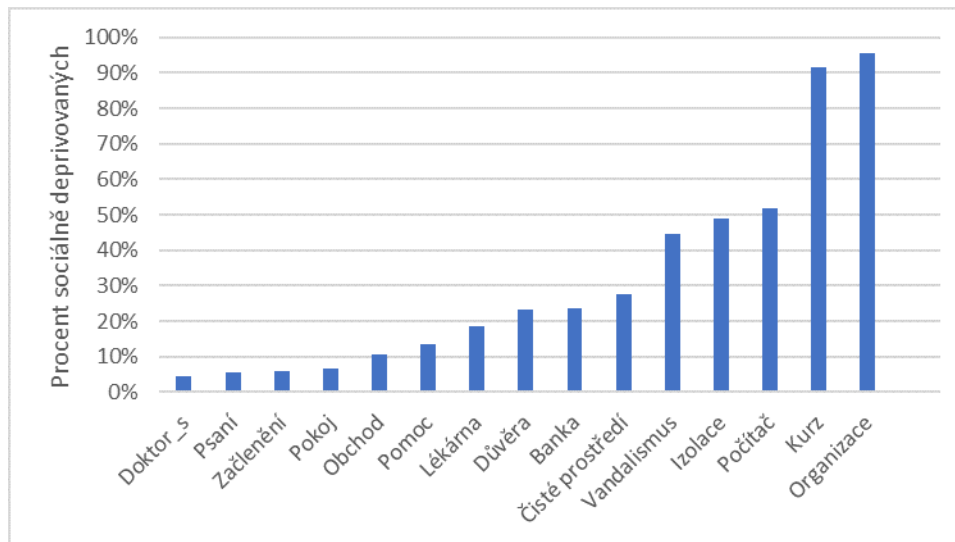
Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Rozdělení hodnot sociální deprivace je pro ilustraci zobrazeno na obrázku 6.2 pomocí jádrových odhadů hustoty. Využita byla normální jádrová funkce a velikosti okének byly stanovené ve všech případech na 0,03. Vidíme, že rozdělení hodnot sociální deprivace v České

republiky je bimodální. První nejčastější hodnota je kolem 0,1 a druhá s o něco menším počtem pozorování je kolem hodnoty 0,3. Šikmost a špičatost jednotlivých rozdělení odpovídá údajům v tabulce — v ČR je záporná špičatost způsobena právě bimodálním tvarem rozdělení, v Dánsku je hodnota koeficientu špičatosti největší a tím pádem je rozdělení nejšpičatější. Kladné zešikmení také odpovídá kladným hodnotám koeficientů šikmosti.

6.2. Sociální deprivace v ČR dle SHARE

V této kapitole se zaměříme na jednotlivé položky sociální deprivace v České republice. Která z proměnných nejvíce ovlivňuje poslední umístění v mezinárodním srovnání? Ve kterých položkách jsou na tom Češi naopak dobře? Odpovědi na otázky jsou na obrázku 6.3.

Obrázek 6.3: Poměry deprivovaných osob v jednotlivých položkách indexu sociální deprivace dle šetření SHARE v ČR

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Údaje byly získány postupným spojením jednotlivých proměnných do jednoho souboru. Proměnné *Začlenění*, *Vandalismus*, *Čisté prostředí*, *Pomoc*, *Banka*, *Obchod* a *Lékárna* pochází z modulu *Household Income*. Proměnné *Kurz*, *Organizace* a *Izolace* jsou z modulu *Activities*, proměnná *Důvěra* z *Expectations*, *Doktor_s* z *Health Care* a *Počítač* z *Computer Use*. Proměnná *Psaní* vznikla spojením proměnných z modulu *Cognitive Functions*, kde měli respondenti sami ohodnotit své schopnosti v oblasti čtení a psaní. Poslední proměnná *Pokoj*

vznikla výpočtem z proměnné *Počet pokojů ve vaší domácnosti* z modulu Housing, která byla vydělena proměnnou *Velikost domácnosti*, která obsahuje počet členů domácnosti a je z úvodního modulu Coverscreen. Ve všech kategoriích byl v tomto případě ponechán původní rozměr dat, protože například u proměnných *Psaní* a nebo *Počet pokojů* bylo výrazně méně validních odpovědí než u ostatních proměnných. Výstupem jsou však poměry v jednotlivých kategoriích pouze ku počtu validních hodnot, a proto tato variace nijak neovlivní vypovídající schopnost. Počty validních odpovědí se pohybují v rozmezí 1 233 u proměnné *Pokoj* po 5 526 u proměnné *Doktor_s*.

Podle obrázku 6.3 jsou Češi nejvíce deprivovaní v oblasti aktivit. 95,7 % respondentů v roce předcházejícím šetření nebylo členy žádné organizace a 91,7 % respondentů se také neúčastnilo žádného kurzu. To podle mého názoru odpovídá povaze českých důchodců. Velmi málo z nich v porovnání s jinými evropskými zeměmi žije aktivně. Což je dle mého názoru také důsledek celkově špatného umístění České republiky v mezinárodním srovnání.

Další v pořadí proměnných sociální deprivace následují schopnosti užívání počítače. V této proměnné je však průměr SHARE také celkem vysoký — 45,6 % účastníků šetření SHARE neumí ovládat počítač. V ČR je to jen o 6,2 % více. Dalším velkým problémem je pocit odloučení od společnosti, kterému byla také přiřazena ve výpočtu indexu sociální deprivace největší váha viz obrázek 4.1. U proměnné *Vandalismus* byly do počtu deprivovaných respondentů zahrnuti ti, kteří na otázku „Jsou vandalismus nebo kriminalita velkým problémem v této oblasti?“ odpověděli rozhodně ano nebo ano. Pokud bychom mezi deprivované řadili pouze ty, kteří odpověděli rozhodně ano snížil by se poměr deprivovaných v této oblasti velmi významně pouze na 13,8 %. Pouze 4,6 % respondentů v ČR si nemůže dojít k doktorovi kvůli dlouhým čekacím lhůtám a kolem 7 % se pohybují poměry deprivovaných v proměnných *Psaní*, *Začlenění* a *Pokoj*.

6.3. Faktory ovlivňující sociální deprivaci v ČR

I u indexu sociální deprivace budeme analyzovat možné vlivy na hodnoty indexu v České republice, zaměříme se přitom na vztahy mezi sociální deprivací a stejnými faktory jako u materiální deprivace — pohlaví, zaměstnání, vzdělání, věk, počet členů domácnosti, příjem domácnosti a zdravotní stav. Předpokládáme, že by mohla být prokázána závislost zaměst-

nání. Dle mého názoru by osoby, které jsou ještě výdělečně činné a pohybují se tak více mezi lidmi mohli pocítovat méně sociální deprivaci. Dále by se dal předpokládat vliv počtu členů v domácnosti a zdravotního stavu, který významně ovlivňuje možnosti propojení starších lidí se společnostmi. Vybrané proměnné byly přidány do souboru `gv_deprivation`, který byl omezen opět pouze na odpovědi respondentů domácnosti, kteří opravdu odpovídali na dané otázky. Veškeré výpočty včetně kontingenčních tabulek naleznete v přílohách. V tabulkách 6.5 a 6.6 je výčet všech dosažených výsledků nejprve pro nominální poté pro ordinální proměnné.

Tabulka 6.5: Výsledky analýzy faktorů ovlivňujících sociální deprivaci dle SHARE v České republice — nominální proměnné

Proměnná	Spearman	Sig.	Lambda	Sig.	G-K Tau	Sig.	Koef. neurč.	Sig.
Pohlaví	−0,043	0,024	0,004	0,906	0,002	0,024	0,001	0,024
Zaměstnání	−0,064	0,001	0,042	0,015	0,004	0,001	0,003	0,001

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Z výsledků v tabulce 6.5 vidíme, že ani jedna z nominálních proměnných nemá na sociální deprivaci významný vliv. U proměnné pohlaví byla dokonce nezávislost potvrzena testem na 1% hladině významnosti.

Tabulka 6.6: Výsledky analýzy faktorů ovlivňujících sociální deprivaci dle SHARE v České republice — ordinální proměnné

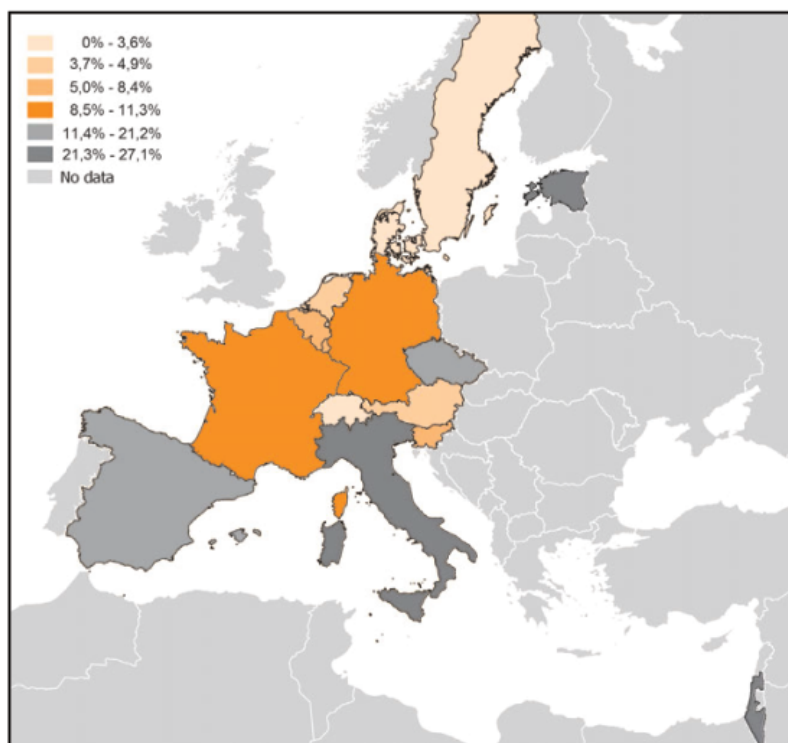
Proměnná	Spearman	Sig.	Somersovo d	Sig.
Věk	0,088	0,000	0,06	0,000
Počet členů	−0,020	0,019	−0,017	0,304
Příjem	−0,072	0,001	−0,059	0,001
Zdravotní stav	−0,184	0,000	−0,141	0,000

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Dle výsledků v tabulce 6.6 ani žádná z ordinálních proměnných nemá významný vliv na hodnotu indexu sociální deprivace. Největší vliv ze sledovaných proměnných má zdravotní stav respondentů a dalo by se tedy říci, že čím je na tom respondent zdravotně hůře tím větší je pravděpodobnost, že bude sociálně deprivovaný. U téhle proměnné však byla očekávaná mnohem větší síla závislosti. Stejně tak jsem předpokládala, že by sociální deprivaci měl ovlivňovat počet členů domácnosti tam však dokonce došlo k nezamítnutí hypotézy o nezávislosti proměnných na 1% hladině. Vzhledem k tomu byla provedena analýza také pro rozdělení počtů členů domácností pouze na 1 a nebo více. I v tomto případě však nedošlo k zamítnutí testu o nezávislosti a hodnoty koeficientů byly velmi podobné. Uvedeny jsou také v přílohách.

7. Souhrnný index deprivace SHARE

V kapitolách 3, 4, 5 a 6 jsme se zabývali analýzou indexů materiální a sociální deprivace. Oba indexy mají svůj individuální význam a je velmi důležité se jimi zabývat. Všechny získané informace mohou ovlivnit budoucí vývoj a důraz na řešení těchto problémů. Vědci z SHARE však šli v analýze životních podmínek stárnoucí populace ještě dále. Rozhodli se zkonstruovat souhrnný index deprivace, zahrnujícím obě oblasti — materiální i sociální. Tento index je vytvořen jako kombinace indexu materiální a sociální deprivace. Jak bylo zmíněno výše pro určení vážně deprivovaných osob byla stanovena u obou indexů referenční hranice jako 75% kvantil rozdělení všech hodnot. Osoby, které dosahují u váženého součtu proměnných materiální respektive sociální deprivace hodnoty třetího kvartilu a vyšší jsou považovány za deprivované v dané oblasti.

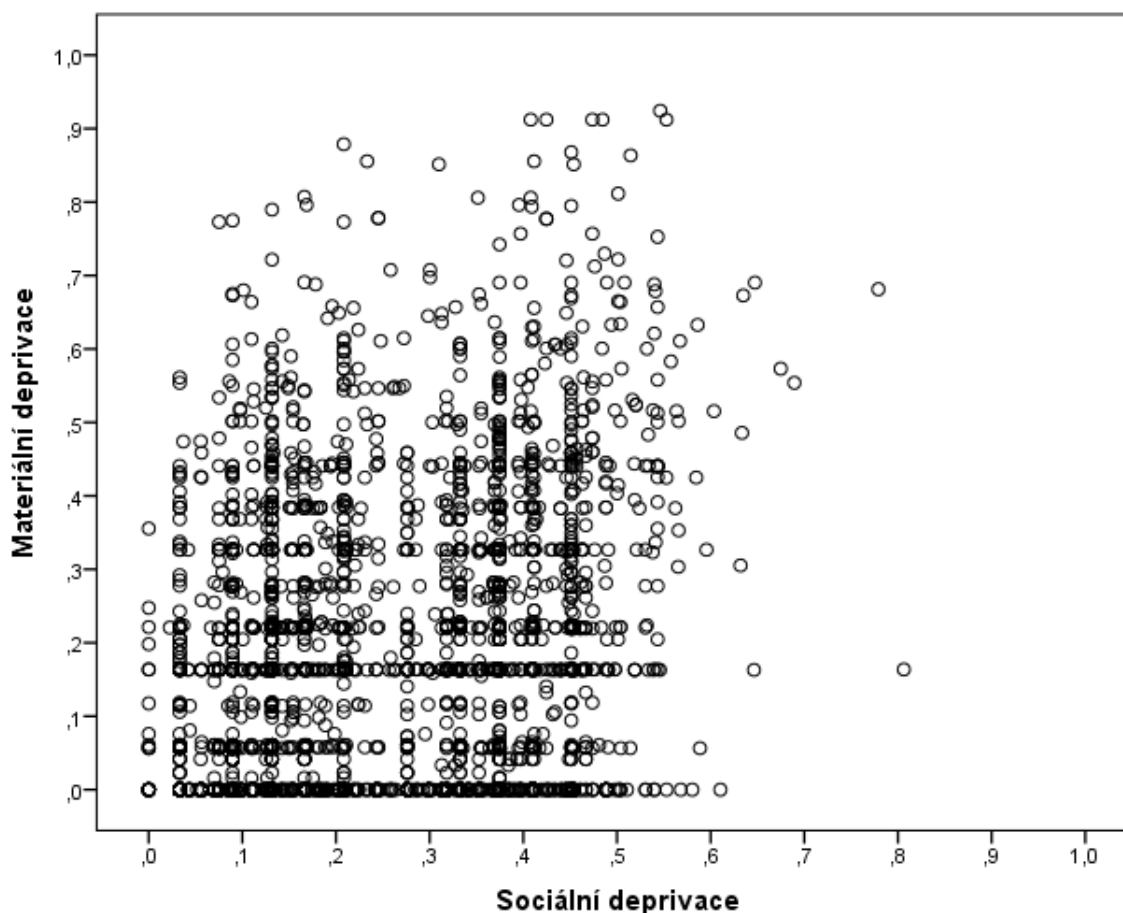

Obrázek 7.1: Podíly osob, kterým hrozí sociální vyloučení v jednotlivých zemích šetření SHARE, rovnoměrné váhy.

Zdroj: SHARE [11]

Za „souhrnně“ deprivované jsou pak dle SHARE považováni ti respondenti, kteří přesáhnou tuto prahovou hodnotu v obou případech — u indexu materiální i sociální deprivace. Index souhrnné deprivace je konstruován pro měření rizika sociálního vyloučení. Na obrázku 7.1 jsou znázorněny podíly osob, které jsou ohroženy sociálním vyloučením v jednotlivých zemích šetření SHARE. Nejhuře s více než 21 % osob s rizikem sociálního vyloučení jsou na tom v Evropě Estonsko a Itálie. Česká republika spolu se Španělskem následuje s 11–21 %. Nejlépe na tom jsou stejně jako u individuálních indexů severské země Švédsko a Dánsko a také Švýcarsko. Slovinsko se navzdory špatné pozici v mezinárodním srovnání dle materiální deprivace v souhrnném indexu dostalo na přední příčky.

Na závěr se ještě pokusíme analyzovat vztah mezi materiální a sociální deprivací v ČR.

Obrázek 7.2: Vztah mezi materiální a sociální deprivací v ČR 2013 dle šetření SHARE

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Na obrázku 7.2 je srovnání hodnot materiální a sociální deprivace. Zajímavé je, že pro hodně hodnot s materiální deprivací blízkou nule dosahuje sociální deprivace poměrně vysokých hodnot. Opačně se tak neděje — jen pro velmi málo pozorování se pro hodnoty sociální deprivace blízké nule vyskytly vyšší hodnoty materiální deprivace. Obecně je patrné, že respondenti s nízkými hodnotami materiální deprivace dosahovali poměrně vysokých hodnot sociální deprivace. To odpovídá zjištěným výsledkům, kdy Česká republika je na tom s 50,8 % sociálně deprivovaných nejhůře v celém šetření SHARE.

Závěr

Cílem této práce bylo popsat a analyzovat deprivaci u stárnoucí populace v České republice. Zaměřili jsme se na materiální a sociální deprivaci a v závěru také na index souhrnné deprivace. Nejprve byly popsány proměnné vstupující do těchto indexů a jejich výpočet a následně byla analyzována data z páté vlny šetření SHARE, které se uskutečnilo v roce 2013 a částečně také údaje z šetření EU-SILC.

Při analýze indexu materiální deprivace jsme nejprve porovnali hodnoty indexů v jednotlivých zemích šetření SHARE. Bylo zjištěno, že Česká republika se s poměrem 29,8 % materiálně deprivovaných nachází na 10. místě z 15 zemí, které se tohoto šetření v páté vlně SHARE zúčastnily. Dále bylo popsáno rozdělení hodnot indexu materiální deprivace v ČR a v dalších zemích šetření. Poté byly analyzovány jednotlivé položky indexu materiální deprivace dle SHARE. Bylo zjištěno, že z dotazovaných položek činí nejvíce lidem problém dovolit si týdenní dovolenou mimo domov. Deprivovaných v této oblasti bylo 40 %. Naopak více než 90 % respondentů si mohlo dovolit jíst ovoce, zeleninu a maso alespoň třikrát týdně nebo navštívit doktora vždy, když potřebovali. Vývoj materiální deprivace v ČR byl analyzován na datech z šetření Životní podmínky za léta 2009 až 2016. Od maximální hodnoty dosažené v roce 2012 počty materiálně deprivovaných osob klesají. Dále bylo provedeno srovnání indexu materiální deprivace pro osoby starší 65 let dle SHARE z páté vlny a dle šetření EU-SILC v roce 2013. Bylo zjištěno, že v mezinárodním srovnání pořadí zemí až na malé odchylky odpovídá. Dle EU-SILC se Česká republika v tomto srovnání umístila na 11. místě.

Následně jsme se pokusili srovnat obdoby proměnných v šetření SHARE a Životní podmínky. Bylo zjištěno, že u proměnných, které jsou shodně interpretovány v obou šetřeních bylo dosaženo podobných výsledků. Jediný výrazný rozdíl byl v položce týkající se možnosti uhradit neočekávaný výdaj bez nutnosti půjčit si peníze. V této proměnné bylo v SHARE dosaženo čtvrtinového procenta deprivovaných oproti Životním podmínkám. Proto jsme se touto proměnnou zabývali hlouběji. Zjištěno bylo, že pokud by data z SHARE byla správná znamenalo by to, že se Česká republika umístila na druhém místě ve srovnání zemí dle této položky. Protože v době psaní této práce byla zpřístupněna data také z šesté vlny šetření SHARE, podívali jsme se na hodnotu této proměnné v novějších datech. V šesté vlně bylo

zjištěno 26 % deprivovaných v této položce. Tato hodnota se již přiblížila hodnotě 32,7 % deprivovaných z šetření Životních podmínek pro rok 2015, ve kterém se také šetřila šestá vlna SHARE. Pravděpodobně se tedy v šetření SHARE jednalo o zkreslená data. Svoji domněnku jsem konzultovala se zástupcem SHARE — dle jejich názoru jsou data správná.

Dále byly pomocí kontingenčních tabulek analyzovány faktory, které by mohly mít vliv na index materiální deprivace. Zjištěno bylo, že pohlaví respondenta, zaměstnání (respektive zda je respondent zaměstnaný nebo v důchodě), věk ani počet členů v domácnosti nemají vliv na materiální deprivaci. Slabý vliv byl prokázán u úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání respondenta, příjmu domácnosti a zdravotního stavu respondenta. U všech těchto proměnných platí, že čím vyšší úroveň bylo dosaženo tím nižší je pravděpodobnost materiální deprivace.

Obdobné analýzy byly provedeny také u sociální deprivace. Bylo zjištěno, že Česká republika je na tom v mezinárodním srovnání dle tohoto indexu šetření SHARE nejhůře. Více než 50 % respondentů z ČR bylo sociálně deprivovaných. V hodnocení jednotlivých položek indexu dopadly nejhůře proměnné, ve kterých bylo dotazováno, zda se respondent v předcházejících 12 měsících účastnil nějakého kurzu nebo byl členem nějaké organizace. V obou kategoriích více než 90 % respondentů odpovědělo záporně. Nejmenší problém byl pro respondenty navštívit lékaře vždy když to bylo nutné.

Také u sociální deprivace byly analyzovány jednotlivé faktory, které by mohly zvyšovat pravděpodobnost jejího výskytu. Zde bylo zjištěno, že jedinou proměnnou, která má na sociální deprivaci vliv je zdravotní stav respondenta. I u této proměnné byl tento vztah identifikován jako slabý.

V závěru práce byla popsána konstrukce souhrnného indexu deprivace, který je dle SHARE identifikátorem sociálního vyloučení. Vzhledem k tomu, že index vzniká kombinací materiálního a sociálního indexu deprivace, patří ČR k zemím s vyšším rizikem sociálního vyloučení.

V době zadání práce se předpokládalo její budoucí využití pro analýzu vývoje deprivace u stárnoucí populace dle šetření SHARE. I přes longitudinální charakter SHARE dat se bohužel v šesté vlně šetření, jejíž data byla zpřístupněna v průběhu psaní této práce, nenachází většina proměnných indexů deprivace. Přesto má práce, dle mého názoru, přínos jako možnost alternativního popisu ekonomické a sociální situace v České republice.

Zdroje

- [1] ADENA M., MYCK M. and OCZKOWSKA M. (2015). Material deprivation items in SHARE Wave 5 data: a contribution to a better understanding of differences in material conditions in later life. *Ageing in Europe – Supporting Policies for an Inclusive Society* [online], dostupné z: <https://www.degruyter.com/downloadpdf/books/9783110444414/9783110444414-004/9783110444414-004.pdf> [cit. 2017-03-31]
- [2] BERTONI M., CAVAPOZZI D., CELIDONI M. and TREVISAN E. (2015). Assessing the material deprivation of older Europeans. *Ageing in Europe – Supporting Policies for an Inclusive Society* [online], dostupné z: <https://www.degruyter.com/downloadpdf/books/9783110444414/9783110444414-006/9783110444414-006.pdf> [cit. 2017-04-02]
- [3] BÖRSCH-SUPAN A. (2016). Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE) Wave 5. Release version: 5.0.0. SHARE-ERIC. Data set. DOI: 10.6103/SHARE.w5.500
- [4] Glossary: EU statistics on income and living conditions (EU-SILC) [online], dostupné z: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:EU_statistics_on_income_and_living_conditions_\(EU-SILC\)](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:EU_statistics_on_income_and_living_conditions_(EU-SILC)) [cit. 2017-03-20]
- [5] Glossary: Material deprivation [online], dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Material_deprivation [cit. 2017-03-30]
- [6] Glossary of statistical terms — Composite indicator [online], dostupné z: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=6278> [cit. 2017-04-24]
- [7] HEBÁK, P. a kol.: *Statistické myšlení a nástroje analýzy dat*. 2. vyd. Praha: Informatorium, 2015. ISBN 978-80-7333-118-4.

- [8] MAREŠ P., RABUŠIC L. a SOUKUP P.: *Analýza sociálněvědních dat (nejen) v SPSS*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-6362-4.
- [9] Material Deprivation rate by age group — EU-SILC survey [online], dostupné z <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tessi082> [cit. 2017-04-10]
- [10] Metodika — Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED 97[online], dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/metodika_mezinarodni_klasifikace_vzdelani_isced_97[cit.2017-04-28]
- [11] MYCK M., NAJSZTUB M., OCYKOWSKA M. (2015). Measuring social deprivation and social exclusion. *Ageing in Europe – Supporting Policies for an Inclusive Society* [online], dostupné z: <https://www.degruyter.com/downloadpdf/books/9783110444414/9783110444414-008/9783110444414-008.pdf>[cit. 2017-04-24]
- [12] O projektu SHARE [online], dostupné z:http://share.cerge-ei.cz/article_1_projekt.html[cit. 2017-03-23]
- [13] PECÁKOVÁ I.: *Statistika v terénních průzkumech*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2008. ISBN 978-80-86946-74-0.
- [14] Příjmy a životní podmínky domácností (2010–2016) [online], Tab. 20 Míra materiální deprivace v letech 2009–2016, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu> [cit. 2017-04-24]
- [15] R Core Team (2017). *R: A language and environment for statistical computing*. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. Dostupné z: <https://www.R-project.org/>.
- [16] Regulation (EC) No 1177/2003 of the European Parliament and of the Council [online], dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02003R1177-20130701&from=EN> [cit. 2017-03-20]

- [17] ŘEZANKOVÁ H.: *Analýza dat z dotazníkových šetření*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN 978-80-86946-49-8.
- [18] SHARE – Release Guide 5.0.0 [online], dostupné z: http://www.share-project.org/fileadmin/pdf_documentation/SHARE_release_guide_5-0-0.pdf [cit. 2017-03-23]
- [19] SHARE – Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe [online], dostupné z: <http://www.share-project.org/> [cit. 2017-03-23]
- [20] Srovnání: Důchody u nás a jinde v Evropě (2017) [online], dostupné z <http://portalfinanci.cz/srovnani-duchody-u-nas-a-jinde-v-evrope/> [cit. 2017-04-15]
- [21] Šafr Jiří (2006). Sociální třídy a (ne)okázalá spotřeba v ČR 2004 [online], dostupné z: http://www.socdistance.wz.cz/publikace/brno2006_safr_tridy&okazspotreba.pdf [cit. 2017-04-10]
- [22] ŠUSTOVÁ Š. (2015). Jak se měří materiální deprivace. *Statistika&My* [online], dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/03/jak-se-meri-materialni-deprivace/> [cit. 2017-03-31]
- [23] Vydání a spotřeba domácností statistiky rodinných účtů — doplňující třídění (2013) [online], dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vydani-a-spotreba-domacnosti-statistiky-rodinnych-uctu-doplnujici-trideni-2013-n7mkaad1yg> [cit. 2017-04-10]
- [24] Waves Overview [online], dostupné z: <http://www.share-project.org/data-documentation/waves-overview.html> [cit. 2017-03-20]
- [25] Životní podmínky (EU-SILC) — Metodika [online], dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zivotni-podminky-eu-silc-metodika> [cit. 2017-03-20]

The SHARE data collection has been primarily funded by the European Commission through FP5 (QLK6-CT-2001-00360), FP6 (SHARE-I3: RII-CT-2006-062193, COMPARE: CIT5-CT-2005-028857, SHARELIFE: CIT4-CT-2006-028812) and FP7 (SHARE-PREP: N211909, SHARE-LEAP: N227822, SHARE M4: N261982). Additional funding from the German Ministry of Education and Research, the Max Planck Society for the Advancement of Science, the U.S. National Institute on Aging (U01_AG09740-13S2, P01_AG005842, P01_AG08291, P30_AG12815, R21_AG025169, Y1-AG-4553-01, IAG_BSR06-11, OGHA_04-064, HHSN271201300071C) and from various national funding sources is gratefully acknowledged (see www.share-project.org).

Seznam obrázků

2.1	Časové rozvržení jednotlivých vln šetření a zúčastněné země	14
3.1	Schéma vah užitých při výpočtech materiální deprivace dle SHARE	24
4.1	Schéma hedonických vah užitých při výpočtech sociální deprivace dle SHARE	28
5.1	Mezinárodní srovnání podílů materiálně deprivovaných v šetření SHARE	30
5.2	Jádrové odhady hustot rozdělení materiální deprivace SHARE, ČR, Dánsko a Estonsko	35
5.3	Počty respondentů, kteří si nemohou dovolit jednotlivé položky indexu materiální deprivace v ČR dle SHARE	38
5.4	Podíl výdajů na spotřebu u osob starších 50 let v ČR	39
5.5	Meziroční vývoj indexu materiální deprivace dle šetření Životní podmínky v ČR v letech 2009–2016	41
5.6	Mezinárodní srovnání indexu materiální deprivace SHARE a EU-SILC	42
5.7	Mezinárodní srovnání poměrů materiálně deprivovaných v proměnné <i>Neočekávaný náklad</i>	46
5.8	Kontingenční tabulka absolutních a relativních četností pro proměnné pohlaví a materiální deprivaci	50
5.9	Charakteristiky závislosti pohlaví a materiální deprivace	51
5.10	Korelační koeficienty pro proměnné pohlaví a materiální deprivaci	51
5.11	Počty osob s nejvyšším dosaženým vzděláním v úrovních klasifikace ISCED	54
5.12	Kontingenční tabulka pro proměnné materiální deprivaci a nejvyšší dosažené vzdělání	55
5.13	Hodnoty Somersova d pro určení vlivu nejvyššího dosaženého vzdělání na materiální deprivaci	56
5.14	Korelační koeficienty pro proměnné nejvyšší dosažené vzdělání a materiální deprivaci	56
5.15	Počty respondentů dle pětiletých věkových kategorií	57
5.16	Počty respondentů dle počtu členů domácností	58
5.17	Počty respondentů dle odpovědi na otázku o zdravotním stavu	59

6.1	Mezinárodní srovnání zemí zúčastněných v páté vlně šetření SHARE dle poměrů sociálně a materiálně deprivovaných	61
6.2	Jádrové odhady hustot rozdělení sociální deprivace SHARE, ČR a Dánska	65
6.3	Poměry deprivovaných osob v jednotlivých položkách indexu sociální deprivace dle šetření SHARE v ČR	66
7.1	Podíly osob, kterým hrozí sociální vyloučení v jednotlivých zemích šetření SHARE, rovnoměrné váhy.	70
7.2	Vztah mezi materiální a sociální deprivací v ČR 2013 dle šetření SHARE	71

Seznam tabulek

5.1	Charakteristiky materiální deprivace dle šetření SHARE	29
5.2	Materiálně deprivovaní dle země	31
5.3	75% kvantily rozdělení hodnot materiální deprivace v jednotlivých zemích a počty materiálně deprivovaných určené na základě těchto individuálních kvantilů	32
5.4	Základní statistické charakteristiky materiální deprivace v ČR ve srovnání s celým souborem dat dle šetření SHARE, Dánskem a Estonskem	34
5.5	Charakteristiky materiální deprivace dle šetření SHARE v ČR — rovné váhy, domácnosti	37
5.6	Procenta materiálně deprivovaných dle jednotlivých položek v šetření Životní podmínky v letech 2013–2015 a šetření SHARE 2013	44
5.7	Výsledky analýzy vlivu zaměstnání na materiální deprivaci	52
5.8	Úrovně vzdělání dle ISCED 97	53
5.9	Výsledky analýzy individuálních závislostí mezi materiální deprivací a věkem, počtem členů domácnosti, příjmem domácnosti a zdravotním stavem	59
6.1	Charakteristiky sociální deprivace dle šetření SHARE	60
6.2	Sociální deprivace dle země	62
6.3	75% kvantily rozdělení hodnot sociální deprivace v zemích šetření SHARE a počty sociálně deprivovaných dle těchto hodnot	63
6.4	Základní statistické charakteristiky sociální deprivace v ČR ve srovnání s celým souborem dat dle šetření SHARE a Dánskem	64
6.5	Výsledky analýzy faktorů ovlivňujících sociální deprivaci dle SHARE v České republice — nominální proměnné	68
6.6	Výsledky analýzy faktorů ovlivňujících sociální deprivaci dle SHARE v České republice — ordinální proměnné	68

Přílohy

Příloha 1: Seznam témat modulů zjišťovaných v rámci šetření Životní podmínky, 2005–2017

Rok	Rozšiřující modul
2005	Mezigenerační přenos chudoby a znevýhodnění
2006	Sociální participace
2007	Bydlení
2008	Zadluženost domácností
2009	Materiální deprivace
2010	Sdílení finančních prostředků v domácnosti a rozhodování o nakládání s nimi
2011	Mezigenerační přenos chudoby a znevýhodnění
2012	Bydlení
2013	Well-being (Životní pohoda)
2014	Materiální deprivace
2015	Sociální a kulturní participace
2016	Přístup ke službám
2017	Zdraví a zdraví dětí

Zdroj: ČSÚ [25]

Příloha 2: Moduly SHARE a jejich realizace v jednotlivých vlnách

Table 3: Questionnaire Modules of Waves 1, 2, 4 and 5

	Questionnaire Modules	Wave 1	Wave 2	Wave 4	Wave 5
CV_R	Coverscreen on individual level	X	X	X	X
DN	Demographics and Networks	X	X	X	X
SN	Social Networks			X	
CH	Children	X	X	X	X
PH	Physical Health	X	X	X	X
BR	Behavioral Risks	X	X	X	X
CF	Cognitive Function	X	X	X	X
MH	Mental Health	X	X	X	X
HC	Health Care	X	X	X	X
EP	Employment and Pensions	X	X	X	X
IT	Computer Use				X
MC	Mini Childhood				X
GS	Grip Strength	X	X	X	X
WS	Walking Speed	X	X		
CS	Chair Stand		X		X
PF	Peak Flow		X	X	
SP	Social Support	X	X	X	X
FT	Financial Transfers	X	X	X	X
HO	Housing	X	X	X	X
HH	Household Income	X	X	X	X
CO	Consumption	X	X	X	X
AS	Assets	X	X	X	X
AC	Activities	X	X	X	X
EX	Expectations	X	X	X	X
IV	Interviewer Observations	X	X	X	X
	Special Questionnaire Modules				
XT	End-of-Life Interview		X	X	X
DO	Drop-off	X	X	X	X
VI	Vignettes	X	X		
TC	Technical Variables	X	X	X	X

Zdroj: SHARE [18]

Příloha 3: Analýza závislosti proměnné zaměstnání na materiální deprivaci — kontingenční tabulka, asymetrické míra závislosti a korelační koeficienty, výstupy z SPSS

			Materiální deprivace		Celkem
			,00	1,00	
Zaměstnání	V důchodě	Počet	1561	713	2274
		% dle Zaměstnání	68,6%	31,4%	100,0%
		% dle Materiální deprivace	80,3%	86,7%	82,2%
		% z celkem	56,4%	25,8%	82,2%
	Zaměstnaný	Počet	383	109	492
		% dle Zaměstnání	77,8%	22,2%	100,0%
		% dle Materiální deprivace	19,7%	13,3%	17,8%
		% z celkem	13,8%	3,9%	17,8%
	Celkem	Počet	1944	822	2766
		% dle Zaměstnání	70,3%	29,7%	100,0%
		% dle Materiální deprivace	100,0%	100,0%	100,0%
		% z celkem	70,3%	29,7%	100,0%

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^d	Approx. Sig.
Lambda	Symetrická	,000	,000	. ^b	. ^b
	Zaměstnání závisle proměnná	,000	,000	. ^b	. ^b
	Materiální deprivace závisle proměnná	,000	,000	. ^b	. ^b
Goodman-Kruskalovo tau	Zaměstnání závisle proměnná	,006	,003		,000 ^c
	Materiální deprivace závisle proměnná	,006	,003		,000 ^c
Koeficient neurčitosti	Symetrická	,006	,003	2,124	,000 ^e
	Zaměstnání závisle proměnná	,007	,003	2,124	,000 ^e
	Materiální deprivace závisle proměnná	,005	,002	2,124	,000 ^e

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Cannot be computed because the asymptotic standard error equals zero.

c. Based on chi-square approximation

d. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

e. Likelihood ratio chi-square probability.

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearsonův korelační koeficient	-,077	,018	-4,059	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearmanův korelační koeficient	-,077	,018	-4,059	,000 ^c
Počet validních hodnot		2766			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Příloha 4: Analýza závislosti věku na materiální deprivaci — kontingenční tabulka, asymetrická míra závislosti a korelační koeficienty, výstupy z SPSS

			Materiální deprivace		Celkem
			,00	1,00	
Věkové kategorie	50 až 54 let	Počet	109	67	176
		% dle Věku	61,9%	38,1%	100,0%
		% dle MD	5,4%	7,3%	6,0%
		% z celkem	3,7%	2,3%	6,0%
	55 až 59 let	Počet	289	151	440
		% dle Věku	65,7%	34,3%	100,0%
		% dle MD	14,4%	16,4%	15,0%
		% z celkem	9,9%	5,2%	15,0%
	60 až 64 let	Počet	395	169	564
		% dle Věku	70,0%	30,0%	100,0%
		% dle MD	19,6%	18,4%	19,2%
		% z celkem	13,5%	5,8%	19,2%
	65 až 69 let	Počet	455	175	630
		% dle Věku	72,2%	27,8%	100,0%
		% dle MD	22,6%	19,0%	21,5%
		% z celkem	15,5%	6,0%	21,5%
	70 až 74 let	Počet	320	140	460
		% dle Věku	69,6%	30,4%	100,0%
		% dle MD	15,9%	15,2%	15,7%
		% z celkem	10,9%	4,8%	15,7%
	75 až 79 let	Počet	219	120	339
		% dle Věku	64,6%	35,4%	100,0%
		% dle MD	10,9%	13,1%	11,6%
		% z celkem	7,5%	4,1%	11,6%
	80 a více let	Počet	224	97	321
		% dle Věku	69,8%	30,2%	100,0%
		% dle MD	11,1%	10,6%	11,0%
		% z celkem	7,6%	3,3%	11,0%
Celkem	Počet	2011	919	2930	
	% dle Věku	68,6%	31,4%	100,0%	
	% dle MD	100,0%	100,0%	100,0%	
	% z celkem	68,6%	31,4%	100,0%	

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Somersovo d	Symetrická	-,015	,016	-,951	,341
	Věk závisle proměnná	-,022	,023	-,951	,341
	Materiální deprivace závisle proměnná	-,011	,012	-,951	,341

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearsonův korel koef	-,018	,019	-,963	,336 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearmanův korel koef	-,018	,019	-,968	,333 ^c
Počet validních hodnot		2930			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Příloha 5: Analýza závislosti počtu členů domácnosti na materiální deprivaci — kontingenční tabulka, asymetrická míra závislosti a korelační koeficienty, výstupy z SPSS

			Materiální deprivace		Celkem
			,00	1,00	
Počet členů domácnosti	Jeden	Počet	608	360	968
		% dle Počet čl. dom.	62,8%	37,2%	100,0%
		% dle Materiální deprivace	30,2%	39,2%	33,0%
		% z celkem	20,8%	12,3%	33,0%
	Dva	Počet	1045	380	1425
		% dle Počet čl. dom.	73,3%	26,7%	100,0%
		% dle Materiální deprivace	52,0%	41,3%	48,6%
		% z celkem	35,7%	13,0%	48,6%
	Více než dva	Počet	358	179	537
		% dle Počet čl. dom.	66,7%	33,3%	100,0%
		% dle Materiální deprivace	17,8%	19,5%	18,3%
		% z celkem	12,2%	6,1%	18,3%
Celkem	Počet		2011	919	2930
	% dle Počet čl. dom.		68,6%	31,4%	100,0%
	% dle Materiální deprivace		100,0%	100,0%	100,0%
	% z celkem		68,6%	31,4%	100,0%

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Somersovo d	Symetrická	-,051	,018	-2,834	,005
	Počet čl. dom. je závisle proměnná	-,062	,022	-2,834	,005
	Materiální deprivace je závisle proměnná	-,043	,015	-2,834	,005

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearsonův korel. koef.	-,048	,019	-2,603	,009 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearmanův korel. koef.	-,054	,019	-2,931	,003 ^c
Počet validních hodnot		2930			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Příloha 6: Analýza závislosti příjmu domácnosti na materiální deprivaci — kontingenční tabulka, asymetrická míra závislosti a korelační koeficienty, výstupy z SPSS

			Materiální deprivace		Celkem
			,00	1,00	
Příjem	do 14 000 Kč	Počet	409	371	780
		% dle Příjem	52,4%	47,6%	100,0%
		% dle Materiální deprivace	26,6%	49,1%	34,0%
		% z celkem	17,8%	16,2%	34,0%
	14 000 Kč až 22 500 Kč	Počet	502	256	758
		% dle Příjem	66,2%	33,8%	100,0%
		% dle Materiální deprivace	32,6%	33,9%	33,0%
		% z celkem	21,9%	11,2%	33,0%
	Více než 22 500 Kč	Počet	627	129	756
		% dle Příjem	82,9%	17,1%	100,0%
		% dle Materiální deprivace	40,8%	17,1%	33,0%
		% z celkem	27,3%	5,6%	33,0%
Celkem	Počet	1538	756	2294	
	% dle Příjem	67,0%	33,0%	100,0%	
	% dle Materiální deprivace	100,0%	100,0%	100,0%	
	% z celkem	67,0%	33,0%	100,0%	

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Somersovo d	Symetrická	-,245	,018	-13,439	,000
	Příjem závisle proměnná	-,307	,022	-13,439	,000
	Materiální deprivace	-,204	,015	-13,439	,000
	závisle proměnná				

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearsonův korel. koef	-,265	,019	-13,175	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearmanův korel. koef	-,265	,019	-13,171	,000 ^c
Počet validních pozorování		2294			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Příloha 7: Analýza závislosti zdravotního stavu na materiální deprivaci — kontingenční tabulka, asymetrická míra závislosti a korelační koeficienty, výstupy z SPSS

			Materiální deprivace		Celkem
			,00	1,00	
Zdravotní stav	Špatný	Počet	96	20	116
		% dle Zdravotní stav	82,8%	17,2%	100,0%
		% dle Materiální deprivace	4,8%	2,2%	4,0%
		% of Total	3,3%	0,7%	4,0%
	Přiměřený	Počet	314	72	386
		% dle Zdravotní stav	81,3%	18,7%	100,0%
		% dle Materiální deprivace	15,6%	7,8%	13,2%
		% of Total	10,7%	2,5%	13,2%
	Dobrý	Počet	825	279	1104
		% dle Zdravotní stav	74,7%	25,3%	100,0%
		% dle Materiální deprivace	41,1%	30,4%	37,7%
		% of Total	28,2%	9,5%	37,7%
	Velmi dobrý	Počet	583	350	933
		% dle Zdravotní stav	62,5%	37,5%	100,0%
		% dle Materiální deprivace	29,0%	38,1%	31,9%
		% of Total	19,9%	12,0%	31,9%
	Excelentní	Počet	191	197	388
		% dle Zdravotní stav	49,2%	50,8%	100,0%
		% dle Materiální deprivace	9,5%	21,5%	13,3%
		% of Total	6,5%	6,7%	13,3%
Celkem	Počet	2009	918	2927	
	% dle Zdravotní stav	68,6%	31,4%	100,0%	
	% dle Materiální deprivace	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	68,6%	31,4%	100,0%	

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Somersovo d	Symetrická	-,193	,016	-12,018	,000
	Zdravotní stav závisle proměnná	-,258	,021	-12,018	,000
	Materiální deprivace závisle proměnná	-,154	,013	-12,018	,000

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearsonův korel. koef.	-,213	,018	-11,812	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearmanův korel. koef.	-,217	,018	-12,040	,000 ^c
Počet validních hodnot		2927			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Příloha 8: Analýza závislosti pohlaví na sociální deprivaci — kontingenční tabulka, asymetrická míra závislosti a korelační koeficienty, výstupy z SPSS

			Sociální deprivace		Celkem
			0	1	
Pohlaví	Muž	Počet	415	496	911
		% dle pohlaví	45,6%	54,4%	100,0%
		% dle sociální deprivace	31,4%	35,5%	33,5%
		% z celkem	15,3%	18,2%	33,5%
	Žena	Počet	907	902	1809
		% dle pohlaví	50,1%	49,9%	100,0%
		% dle sociální deprivace	68,6%	64,5%	66,5%
		% z celkem	33,3%	33,2%	66,5%
Celkem	Počet	1322	1398	2720	
	% dle pohlaví	48,6%	51,4%	100,0%	
	% dle sociální deprivace	100,0%	100,0%	100,0%	
	% z celkem	48,6%	51,4%	100,0%	

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Lambda	Symetrická	,002	,019	,118	,906
	Pohlaví závisle proměnná	,000	,000	.	.
	Sociální deprivace závisle proměnná	,004	,032	,118	,906
Goodman-Kruskalovo tau	Pohlaví závisle proměnná	,002	,002		,024 ^d
	Sociální deprivace závisle proměnná	,002	,002		,024 ^d
Koeficient neurčitosti	Symetrická	,001	,001	1,130	,024 ^e
	Pohlaví závisle proměnná	,001	,001	1,130	,024 ^e
	Sociální deprivace závisle proměnná	,001	,001	1,130	,024 ^e

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Cannot be computed because the asymptotic standard error equals zero.

d. Based on chi-square approximation

e. Likelihood ratio chi-square probability.

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearsonův korel. koef.	-,043	,019	-2,259	,024 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearmanův korel. koef.	-,043	,019	-2,259	,024 ^c
Počet validních hodnot		2720			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Příloha 9: Analýza závislosti zaměstnání na sociální deprivaci — kontingenční tabulka, asymetrická míra závislosti a korelační koeficienty, výstupy z SPSS

			Sociální deprivace		Celkem
			0	1	
Zaměstnání	V důchodě	Počet	990	1101	2091
		% dle Zaměstnání	47,3%	52,7%	100,0%
		% dle Sociální deprivace	79,0%	84,0%	81,6%
		% z celkem	38,6%	42,9%	81,6%
	Zaměstnaný	Počet	263	210	473
		% dle Zaměstnání	55,6%	44,4%	100,0%
		% dle Sociální deprivace	21,0%	16,0%	18,4%
		% z celkem	10,3%	8,2%	18,4%
Celkem	Počet	1253	1311	2564	
	% dle Zaměstnání	48,9%	51,1%	100,0%	
	% dle Sociální deprivace	100,0%	100,0%	100,0%	
	% z celkem	48,9%	51,1%	100,0%	

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Lambda	Symetrická	,031	,012	2,440	,015
	Zaměstnání závisle proměnná	,000	,000	. ^c	. ^c
	Sociální deprivace závisle proměnná	,042	,017	2,440	,015
Goodman-Kruskalovo tau	Zaměstnání závisle proměnná	,004	,003		,001 ^d
	Sociální deprivace závisle proměnná	,004	,003		,001 ^d
Koeficient neurčitosti	Symetrická	,004	,002	1,625	,001 ^e
	Zaměstnání závisle proměnná	,004	,003	1,625	,001 ^e
	Sociální deprivace závisle proměnná	,003	,002	1,625	,001 ^e

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Cannot be computed because the asymptotic standard error equals zero.

d. Based on chi-square approximation

e. Likelihood ratio chi-square probability.

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearsonův korel. koef.	-,064	,020	-3,250	,001 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearmanův korel. koef.	-,064	,020	-3,250	,001 ^c
Počet validních hodnot		2564			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Příloha 10: Analýza závislosti věku na sociální deprivaci — kontingenční tabulka, asymetrická míra závislosti a korelační koeficienty, výstupy z SPSS

			Sociální deprivace		Celkem
			0	1	
Věk	50 až 54 let	Počet	93	77	170
		% dle Věk	54,7%	45,3%	100,0%
		% dle sociální deprivace	7,0%	5,5%	6,2%
		% z celkem	3,4%	2,8%	6,2%
	55 až 59 let	Počet	211	204	415
		% dle Věk	50,8%	49,2%	100,0%
		% dle sociální deprivace	16,0%	14,6%	15,3%
		% z celkem	7,8%	7,5%	15,3%
	60 až 64 let	Počet	282	254	536
		% dle Věk	52,6%	47,4%	100,0%
		% dle sociální deprivace	21,3%	18,2%	19,7%
		% z celkem	10,4%	9,3%	19,7%
	65 až 69 let	Počet	304	290	594
		% dle Věk	51,2%	48,8%	100,0%
		% dle sociální deprivace	23,0%	20,7%	21,8%
		% z celkem	11,2%	10,7%	21,8%
	70 až 74 let	Počet	200	214	414
		% dle Věk	48,3%	51,7%	100,0%
		% dle sociální deprivace	15,1%	15,3%	15,2%
		% z celkem	7,4%	7,9%	15,2%
	75 až 79 let	Počet	125	184	309
		% dle Věk	40,5%	59,5%	100,0%
		% dle sociální deprivace	9,5%	13,2%	11,4%
		% z celkem	4,6%	6,8%	11,4%
	80 a více let	Počet	107	175	282
		% dle Věk	37,9%	62,1%	100,0%
		% dle sociální deprivace	8,1%	12,5%	10,4%
		% z celkem	3,9%	6,4%	10,4%
Celkem	Počet	1322	1398	2720	
	% dle Věk	48,6%	51,4%	100,0%	
	% dle sociální deprivace	100,0%	100,0%	100,0%	
	% z celkem	48,6%	51,4%	100,0%	

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Somersovo d	Symetrická	,075	,016	4,639	,000
	Věk závisle proměnná	,101	,022	4,639	,000
	Sociální deprivace závisle proměnná	,060	,013	4,639	,000

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearsonův korel. koef.	,092	,019	4,808	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearmanův korel. koef.	,088	,019	4,623	,000 ^c
Počet validních hodnot		2720			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Příloha 11: Analýza závislosti počtu členů v domácnosti na sociální deprivaci — kontingenční tabulka, asymetrická míra závislosti a korelační koeficienty, výstupy z SPSS

			Sociální deprivace		Celkem
			0	1	
Počet členů domácnosti	Jeden	Počet	415	467	882
		% dle Počtu členů	47,1%	52,9%	100,0%
		% dle Sociální deprivace	31,4%	33,4%	32,4%
		% z celkem	15,3%	17,2%	32,4%
	Dva	Počet	663	682	1345
		% dle Počtu členů	49,3%	50,7%	100,0%
		% dle Sociální deprivace	50,2%	48,8%	49,4%
		% z celkem	24,4%	25,1%	49,4%
	Tři a více	Počet	244	249	493
		% dle Počtu členů	49,5%	50,5%	100,0%
		% dle Sociální deprivace	18,5%	17,8%	18,1%
		% z celkem	9,0%	9,2%	18,1%
Celkem	Počet	1322	1398	2720	
	% dle Počtu členů	48,6%	51,4%	100,0%	
	% dle Sociální deprivace	100,0%	100,0%	100,0%	
	% z celkem	48,6%	51,4%	100,0%	

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Somersovo d	Symetrická	-,019	,018	-1,028	,304
	Počet členů závisle proměnná	-,021	,020	-1,028	,304
	Sociální deprivace závisle proměnná	-,017	,016	-1,028	,304

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearsonův korel. koef.	-,019	,019	-,995	,320 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearmanův korel. koef.	-,020	,019	-1,027	,304 ^c
Počet validních hodnot		2720			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Příloha 12: Analýza závislosti příjmu domácnosti na sociální deprivaci — kontingenční tabulka, asymetrická míra závislosti a korelační koeficienty, výstupy z SPSS

			Sociální deprivace		Celkem
			0	1	
Příjem domácnosti	do 14 000 Kč	Počet	311	395	706
		% dle Příjem	44,1%	55,9%	100,0%
		% dle Sociální deprivace	30,3%	36,2%	33,3%
		% z celkem	14,7%	18,6%	33,3%
	14 000 Kč až 22 500 Kč	Počet	364	386	750
		% dle Příjem	48,5%	51,5%	100,0%
		% dle Sociální deprivace	35,5%	35,3%	35,4%
		% z celkem	17,2%	18,2%	35,4%
	Více než 22 500 Kč	Počet	351	311	662
		% dle Příjem	53,0%	47,0%	100,0%
		% dle Sociální deprivace	34,2%	28,5%	31,3%
		% z celkem	16,6%	14,7%	31,3%
Celkem	Počet	1026	1092	2118	
	% dle Příjem	48,4%	51,6%	100,0%	
	% dle Sociální deprivace	100,0%	100,0%	100,0%	
	% z celkem	48,4%	51,6%	100,0%	

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Somersovo d	Symetrická	-,067	,020	-3,330	,001
	Příjem je závisle proměnná	-,078	,024	-3,330	,001
	Sociální deprivace je závisle proměnná	-,059	,018	-3,330	,001

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearsonův korel. koef.	-,072	,022	-3,325	,001 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearmanův korel. koef.	-,072	,022	-3,325	,001 ^c
Počet validních hodnot		2118			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Příloha 13: Analýza závislosti zdravotního stavu na sociální deprivaci — kontingenční tabulka, asymetrická míra závislosti a korelační koeficienty, výstupy z SPSS

			Sociální deprivace		Celkem
			0	1	
Zdravotní stav	Špatný	Počet	114	240	354
		% dle Zdravotní stav	32,2%	67,8%	100,0%
		% dle Sociální deprivace	8,6%	17,2%	13,0%
		% z celkem	4,2%	8,8%	13,0%
	Přiměřený	Počet	367	481	848
		% dle Zdravotní stav	43,3%	56,7%	100,0%
		% dle Sociální deprivace	27,8%	34,5%	31,2%
		% z celkem	13,5%	17,7%	31,2%
	Dobrý	Počet	540	499	1039
		% dle Zdravotní stav	52,0%	48,0%	100,0%
		% dle Sociální deprivace	40,8%	35,7%	38,2%
		% z celkem	19,9%	18,4%	38,2%
	Velmi dobrý	Počet	223	144	367
		% dle Zdravotní stav	60,8%	39,2%	100,0%
		% dle Sociální deprivace	16,9%	10,3%	13,5%
		% z celkem	8,2%	5,3%	13,5%
	Výborný	Počet	78	32	110
		% dle Zdravotní stav	70,9%	29,1%	100,0%
		% dle Sociální deprivace	5,9%	2,3%	4,0%
		% z celkem	2,9%	1,2%	4,0%
Celkem	Počet		1322	1396	2718
	% dle Zdravotní stav		48,6%	51,4%	100,0%
	% dle Sociální deprivace		100,0%	100,0%	100,0%
	% z celkem		48,6%	51,4%	100,0%

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Somersovo d	Symetrická	-,166	,017	-9,881	,000
	Zdravotní stav závisle proměnná	-,203	,021	-9,881	,000
	Sociální deprivace závisle proměnná	-,141	,014	-9,881	,000

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearsonův korel. koef.	-,188	,018	-9,958	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearmanův korel. koef.	-,184	,019	-9,761	,000 ^c
Počet validních hodnot		2718			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování

Příloha 13: Analýza závislosti počtu členů (jeden nebo více) na sociální deprivaci — kontingenční tabulka, asymetrická míra závislosti a korelační koeficienty, výstupy z SPSS

			Sociální deprivace		Celkem
			0	1	
Počet členů dom.	Jeden	Počet	415	467	882
		% dle počet členů	47,1%	52,9%	100,0%
		% dle Sociální deprivace	31,4%	33,4%	32,4%
		% z celkem	15,3%	17,2%	32,4%
	Více než jeden	Počet	907	931	1838
		% dle počet členů	49,3%	50,7%	100,0%
		% dle Sociální deprivace	68,6%	66,6%	67,6%
		% z celkem	33,3%	34,2%	67,6%
Celkem	Počet		1322	1398	2720
	% dle počet členů		48,6%	51,4%	100,0%
	% dle Sociální deprivace		100,0%	100,0%	100,0%
	% z celkem		48,6%	51,4%	100,0%

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Somersovo d	Symetrická	-,021	,019	-1,122	,262
	Počet členů závisle proměnná	-,020	,018	-1,122	,262
	Sociální deprivace závisle proměnná	-,023	,020	-1,122	,262

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

		Hodnota	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearsonův korel. koef.	-,021	,019	-1,121	,262 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearmanův korel. koef.	-,021	,019	-1,121	,262 ^c
Počet validních hodnot		2720			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Zdroj: Data SHARE Wave 5 [3], vlastní zpracování